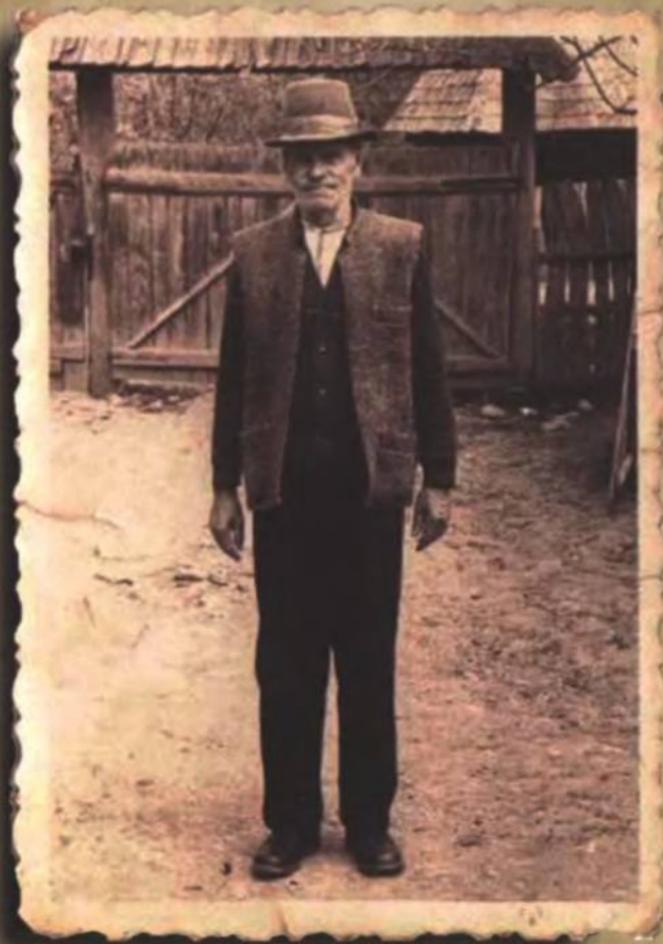

Лариса-Михаєла ТРАЙСТА

З ДІДУСЕВОЇ СКАРБНИЦІ

Легенди та оповідання

Редактор: Ірина ПЕТРЕЦЬКА-КОВАЧ

Обкладинка: Михасла-Лариса ТРАЙСТА

Техноредагування: Ірина ПЕТРЕЦЬКА-КОВАЧ

Комп'ютерний набір: Михайлло ТРАЙСТА

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TRAYSTA, MIKHAELA-LARISA**

**Z didusevoi skarbnytsi : lehendy ta opovidannia /
Mikhaela-Larisa Traysta. - București : RCR Editorial, 2014
ISBN 978-606-8300-79-5**

821.161.2-34

**Наклад фінансований
СОЮЗОМ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ**

Михаела-Лариса ТРАЙСТА

З ӘІДҮСЕВӨІ СКАРБНИЦІ

Легенди та оповідання

Видавництво RCR EDITORIAL
Бухарест 2015

Дідусеві Михайловоі присв'ячую

ДЕБЮТ І ВІДМІННІСТЬ В МОЛОДОЇ АВТОРКИ

Приємно, хвилююче і, відповідно, в той же час мати під рукою дебютну збірку легенд та народних оповідань молодої, гарної та ще до цього ї односельчанки, яку знаю ще дитиною, – верхньорівнянки Лариси Трайсти, дочки відомого письменника Михайла Трайсти.

Лариса Трайста – студентка українського відділення Бухарестського Університету, яка зібрала свою першу збірку від свого 89-річного дідуся, якого, як всі діти, любить і шанує, і хист від якого до розповіді має. А в Лариси – увага до схоплення найцікавішого та передавання цього в письмовій формі.

Народилася Лариса-Михаела 18 квітня 1991 р. в українській сім'ї в українському селі Верхня Рівна, якому вже 655 р. документальної атестації.

Тож є звідки черпати молодій дівчині різні

історії та легенди, традиції свят, передані з покоління в покоління попередниками.

Богом обдарованим талантом, ніжністю та безмежною душевною добротою і любов'ю до всього свого рідного – як рідного.

Слід згадати, що в цьому мальовничому селі – Верхній Рівні – найдавніша українська школа, побудована була ще 1773 р.

Немале число інтелігенції розійшлося по світу з вихідців, які з щирістю передавали, виховували і «лишали» свої сліди і вклади в культуру країни, де проживають, як їх повноцінні громадяни, добрі і віддані патріоти. В той же самий час, ні на хвилину не забуваючи, що належать до великого, культурного народу Європи – до України.

Бажаю молодій авторці від щирого серця багато таланту далі, а ще й купу нових радісних і щиросердечних для українців книжок.

Хай так і буде на довгі літа!

Ірина ПЕТРЕЦЬКА-КОВАЧ

ДЕ БІБ ТА ВОДА, ТАМ НЕМА ГОЛОДА

— Давно біб був першою стравою селянина, тепер вже рідко й спогадують про нього, — махнув рукою дід і почав наливати у миски вареного бобу.

— А чому тепер вже не їдять його? — питаю діда.

— А хто його знає?.. Такий світ настав, люди забувають старовину, як у туй співанці:

«Ой давніми годами
жита са родили,
сусіди са навиділи,
бряття са сходили.

А нинішними годами
жита са не родять,
сусіди са ненавидять,
брраття са не сходять...»

Давно люди сіяли жито, гречку, коноплі,
садили біб, а тепер... Та ти їж, донечко, їж, чи,
може, не любиш?

– А звідки мені знати, чи люблю біб, чи ні, я
ще ні разу його не їла!.. – відповіла я і взялася за
ложку, щоб не розчарувати дідуся, і варений біб
здався мені дуже смачним.

– Ось так! Смачненький, правда?! Їж, їж, а
я тобі казочку про біб розкажу, – посміхнувся
rado дідусь.

БІБ І РИБА

Давніми годами, коли світ був оббитий дошками, – почав дід свою казку, – вирушив Біб до Сигота на ярмарок, щоб побачити, «на чим світ стоїт», тобто, щоб побачити, за яку ціну продається діжка бобу.

– Куди зібралися так раненько, сусіде?.. – питає його сусідка Квасолина.

– Та на ярмарок, – відповів Біб.

– Купити чи продати? – поцікавилась Квасолина.

– Ні купити, ні продати, а двох-трьох зчалувати¹ – забубонів Біб, не подобалася йому сусідка через те, що всюди свого носа пхала.

– А як зчалують вас? – розсміялася Квасолина.

– А мене, за што?.. – кинув їй Біб і покотився до міста.

---

¹ Зчалувати – обманути.

Та переходячи річку, під мостом побачив Рибку з хвостом і подумав пожартувати з нею:

- Добрий день, пані «Розплюй-хліб»!
- Доброго здоровля, пане «Роздуй-черево»!

А давно насправді рибу називали «Розплюй-хлібом», через то, що в неї багато кісточок і важко її було їсти, а Бобові ще ніхто не смів так говорити, хочай він насправді роздував людям черево, але вони поважали його.

Погулявши по ярмарку, побачивши, як оцінюють його люди, задоволений Біб запросив свого кума Гороха до корчми, щоб почастуватись, і розказав тому, як його образила Риба.

– Як ти її назвав «Розплюй-хлібом», то певна річ, що вона не назве тебе Котигорошком, – розміявся Горох.

Повертаючись додому, Біб зупинився на мості і голосно вклонився Рибі:

- Добрий день, «Панська стравочко»!
- Дай вам Боже здоров'їчко, «Газдівський хлібе»! – ласково відповіла риба.

Біб рушив додому радий і щасливий, а Рибка під мостом весело замахала хвостом.

ЯК СТАРЕНЬКА БІБ ЖУВАЛА

Давно, коли мені було тринадцять-чотирнадцять років, то тут, де тепер сидить молодий Косован, жила стара бабуся Грещучка, – почав діусь іншу історію, добавляючи собі трохи бобу. – Дуже чесна жінка була, всім любила допомогти, чим могла і як могла. Бувало сапають жінки на ниві, або збирають в полі сіно, і враз біля них стара Грещучка з сапою чи граблями, щоб допомогти.

А там, по той бік потока, мала ниву скуча багачка Лазариха. Вона навіки сапала сама, бо ніхто не хотів іти їй сапати через те, що не хотіла платити, як інші газдині, і не приносила на ниву їсти. І так одного ранку стара Грещучка змилувалася над скучою Лазарихою, що та сапає сама, взяла сапу і пішла їй допомогти.

– Я не маю звідки вам заплатити! – мовила Лазариха.

– А я не вимагаю ніякої плати, я хочу вам допомогти, – посміхнулася стара Грещучка.

— Ані харчів не взяла з собою, — додала байдуже.

— Нічого, нічого, тетина, я не голодна. Тільки-що їла.

Стала стара Грещучка у постадь біля Лазарихи і почала сапати, а та краєчком ока все зиркає на стару і фоскає, як сердита ведмедиця.

«Ану лиш дивися на стару, каже, що не голодна, а вчепилася до моєго бобу, як сліпий до плота, і жре, гейби три дні не виділа страву», — думала Лазариха, а далі до старої:

— Досить на сьогодні! Ідіть собі додому, бо і мені треба йти!..

Стара Грещучка зупинилась сапати і виплювала біб з рота:

— Агі би му з бобом, який твердий! Взяла в рот зерно бобу і від ранку жую його і ніяк не можу дожувати...

— То ви зранку те саме зерно бобу жуєте? — повеселішала Лазариха.

— Те саме, доню, те саме.

— Ну, тоді будемо сапати далі!

Така скуча була Лазариха, а моя мама садила біб біля дороги, щоб подорожні могли рвати і жувати, бо давно люди так жували біб, як ви жуєте тепер оту жвачку.

Егей, доню, де біб і вода — там нема голодá!

ЯК ДІДУСЬ ІЗ ВНУКОМ ГАЛУШКИ ЇЛИ

*«Чи знаєте ви, що таке справжні галушки?
Ні, ви не знаєте справжніх галушок, якщо не
бували в Україні...»*

Дідусь перемішав галушки з подрібненими зернятами волоссюких горіхів та цукром, полив їх розігрітим вершковим маслом і засунув горнець у духовку.

— Хай прогріються трішки, а потім вже можна буде їх їсти.

Я тільки слину проковтнула.

— Колись галушки вважались однією з святкових страв, їх готували на свята, в неділю, а також на весілля та хрестини. А на Різдво колядували:

*Дивная новина,
пахне солонина,*

*коби блюдо з галушками,
була би гостина...*

Давно старий Бурянюк – великий газда, але й великий скупіндряр, – наймав косарів «своїм коштом», тобто не давав їм їсти, і вони мусіли брати харчі з дому. Добрі косари не хотіли й чути про таке, тоді він наймав підлітків або старих дідів, але й ті вагались, бо ніхто не радий був у ті важкі часи виносити хліб з хати.

Одного разу найняв він старого Ілька Чуприка з його внуком Петриком. Спочатку старий вагався, похитував головою, та врешті сказав:

– А знаєте, газдо, якби ви дали добре попоїсти, то ми б вам і без грошей скосили траву.

– Та я вам галушок з горіхами принесу, наїстесь, як на Великдень, лиш приходіть, таких галушок вам зварить моя Анна, що будете пальці облизувати, – зрадів старий Бурянюк.

Голодним косарям здавалось, що зроду таких добрих галушок не єли. Справді облизували пальці і ковтали слину, дивлячись на порожню миску, а далі повставали напівголодними і почали косити.

Старий Бурянюк підійшов до малого Петрика і питає:

– Ну як, сподобались тобі галушки?

— Смачні дуже, але не вистачило насититись,
— відповів Петрик.

— Ге, то, небоже, твій дід беззубий, поки ти
живав по одній, він по три-чотири ковтав.

Далі підійшов і до старого:

— Ну, Ільку, добрі були галушки?

— Гріх казати, що не добрі, а що було їх мало,
то не гріх, — посміхнувся старий Чуприк.

— Ге, то, неборе Ільку, ти беззубий, поки по-
м'яцькаєш галушку, твій внук по три-чотири
з'їсть, що зробиш, молодий — зуби міцні...

— Ось так, доню, робив скupий Бурянюк,
— мовив дід, витягаючи з духовки горнець з
галушками. — А тепер я беззубий буду ковтати
по три-чотири галушки, а в тебе зуби міцні,
здорові, то побачимо чи вистачить нам?..

ЯК МІЙ ДІДУСЬ КУЛЕШУ ЗАРИВ

— Давно моя мати робила велику кулешу, — почав розказувати дідусь, готуючи кулешу, бо такий він, мій дідусь, завжди говорить про те, що робить.

— Бувало, зварить ранком кулешу, і ми не з'їмо її, хоча нас було восьмеро, а на обід зварить іншу, але не дає нам, поки не з'їмо холодну ранішню кулешу, а вечором мусимо їсти ту, що зісталася з обіду, і так далі. Так ми виростили, їдячи холодну кулешу.

Одного разу мати пішла до Сигота, а я хотів порадувати своїх менших братів та сестер, тому взявся варити для них кулешу. Налив у чавун води, добавив солі, розпалив вогонь у печі і, коли вода почала кипіти, насипав муки, і почав мішати. Та не знаю, чи води було замало, чи забагато муки насипав, бо моя кулеша загусла і прилипла до кулешара. Менші брати дивилися і похитували головами, а це означало, що мати не так варить кулешу.

«А што думає мука, што у мене нема води?», – гукнув я і долив у чавун холодної води. Чавун засвистів, запарував, як паровоз, найменший брат Ільочко заховався під ліжко, решта розсміялись, а чавун замовк, і я почав мішати кулешу. Та яка вже то була кулеша?.. Борщ, не кулеша!

А публіка дивиться і знову головою похитує.

«А што думає вода, што у мене нема муки?», – знову гукнув я і насыпав муки в чавун. Спочатку здавалось, що все вийде добре, але як та мамалига розфоркалась і як почала вилізати з чавуна, то не дай Господи!.. Перевернув я кулешу на дерев'яний кружок і запросив всіх до столу, та хто б зміг таку кулешу їсти?

– А насцо тут закопуєс кулесу? – запитав мене Ільочко, коли я на городі під горіхом ховав брак моєї кулінарної здібності.

– Щоб мали на чорні дні, – відповів я йому. Здається, що така відповідь задовольнила його, бо більше не питав нічого. Тільки вечером, коли повернулася мати додому, забіг переляканий до хати і крикнув:

– Собаки з-під голіха кулесу кладуть.
– Яку кулешу? – здивувалась мати.
– Ту, сцо Михайлік для цолних днів під голіх закопав.

Мати не сварила мене, а насміялась досить, коли я їй розказував, як все було. А другого дня навчила мене варити кулешу, і тепер ось яка в мене виходить, як золото! – похвалився дідусь, перевертаючи кулешу на дерев'яну тарілку.

Ми їли її з холодною сметаною, справжній делікатес, а дідусь продовжував розказувати небилиці про кулешу.

КУЛЕШУ САМУ СТЕШУ

Колись, давно старий Оленюк, дідо оцих Оленюків з Полонинки, страх любив кулешу, а тоді не було, як тепер, мелаю досить, купиш будь-де. Давно люди частіше їли квасолю, капусту та картоплю, а ложку кулеші на миску страви клали. А старий Оленюк косить в саду і гойкає на Оленючку:

- Ану, стара, вари кулешу!
- Зварила капусти, нема часу з кулешою сидіти, – відповідає Оленючка.

А в неї ні порошинки в коморі. Але не хоче, щоб сусіди чули.

- Коли кажу вари кулешу, то вари кулешу!
- Та з чого тобі зварю кулешу, як муки нема?
- сердиться.
- Нічого, вари без муки, бо я на капусту губи спущу, а кулешу саму стешу.

СТРАШНІ ЛІСОРУБИ

— Не спіши, доню, не спіши, бо не дійдемо швидше, — мовив мені дідусь, коли ми рушили через верхи Стижерету до сусіднього села в гості до дідулевих знайомих.

— Як то не дійдемо швидше? — здивувалась я.

— Та так. Поки людина молода, спішить, біжить, молотить собою вліво, і вправо, — часу їй не вистачає, а коли постаршає, то все зробить, все обробить, і часу вільного досить в неї.

Я не стала сперечатися з дідусем, що воно не так, бо добре знала, що він, як завжди, почне розказувати якусь пригоду, чи небилицю.

— Колись давно один боярин, — почав дідусь розповідь, — задумав собі побудувати дерев'яний замок. Найняв молодих хлопців, озброїв їх сокирами, пилами та іншою лісорубською серсамою² і відправив їх до лісу, щоб йому для

---

² Серсама — пристрій, знаряддя праці.

побудови замку дубового дерева нарубали. Біжать хлопці до лісу, аж летяль, а молоді дубки, як побачили їх, то всі в один голос заголосили:

– Ой, горе нам буде, тепер ці витязі знищать весь ліс...

– Нема чого журитись, не страшні вони, – посміхнувся старий, віковий дуб.

А хлопці порозшибались поміж дубами, – стук сокирою тут, стук сокирою там, а потім почали: «Цей занадто товстий», «Той занадто тонкий», «А цей кривий», «А той крислатий», і врешті вирішили, що нема в лісі доброго дерева для побудови замку.

Через короткий час боярин найняв старих лісорубів і відправив їх до лісу.

– Ой, дивіться, які дідугани лізуть, ха-ха-ха!.. – розсміялись молоді дубки. – Та що вони нам зроблять, молоді були і ми всі на ногах, а ці горбаті?..

– Мовчи, синку, і молися Богу, вони не спішать, але саме від них нам буде лихо! – зажурився старий дуб.

І так сталося. Старенькі посідали, попихкали люльками, зробили собі колибу, полягали спати. Наступного дня пообзирали зараз чи не всі дерева, позначили ті, котрі збиралися рубати, а третього дня почали рубати, і за два-три тижні вирубали половину лісу.

ХТО НЕ РОБИТЬ – ТОЙ НЕ ЄСТЬ

— Дякую, донечко, за допомогу, — посміхнувся дідусь, коли я йому помила посуд і підмела підлогу.

— Та яка то допомога, — махнула я рукою.

— Допомога, доню, допомога! — запевнив мене дідусь. — Розказувала твоя прабаба Марія, що давно один газдуський легінь, одружився з молодою дівчиною, яка не вміла нічого робити, бо жила у своєї мами, як за іконою.

Спочатку свекруха не казала їй нічого, почекала ще кілька днів, а як побачила, що невістка до ніякої роботи не береться, нічим їй не допомагає, то одного вечора покликала родину до столу:

— Хто сьогодні працював, ходіть вечеряти, а хто нічого не робив, той не буде їсти!

Що мала робити бідна невістка?.. Лягла без вечері. Ранком всі повставали, кожен береться за

діло, а вона сидить задумана. Коли прийшов час снідати, свекруха знову:

— Хто сьогодні працював, ходіть снідати, а хто нічого не робив, той не буде їсти!

Зновузосталась голодна невістка, і, перелякана, що не буде обідати, питає свекруху:

— А посуд помити – то робота?

— Робота, доню, робота, — відповідає їй свекруха.

— А підлогу підмести робота?

— Робота, доню, робота.

— А дров до хати занести?

— Теж робота, доню.

Взялася невістка і помила посуд, підмела підлогу, занесла дров до хати, пішла по воду, а на обід, коли свекруха покликала: «Хто сьогодні працював, ходіть обідати, а хто нічого не робив, той не буде їсти!», посміхнулась, і гордо сіла за стіл.

— Так, доню, це правда: хто не робить, той не їсть.

— Тоді іду занесу дров до хати, бо залишусь без вечері, — пожартувала я.

— Дивись, принеси і води свіжої, бо то теж робота, — підморгнув мені дідусь.

ГОЛКА І КІТ

— Ану, доню, засили мені нитку в голку, бо хочу чобіт залатати, та вже недовиджаю! — попросив мене дідусь.

Засилила я нитку у вушко голки, дід взявся чобіт латати і почав розказувати:

— Давно це було. Жила одна дівка, газдуська, «з плеча», як то кажуть, але ніхто її не сватав, бо недовиджала, а давно не було лікарів до очей, та окулярів досить, як ось тепер. Хто недовиджав — той недовиджав, і паче!

Та якось до дівки зібрались свати, а вона, бідна, зраділа і хотіла їм доказати, що бачить добре, — поставила біля порога голку і запам'ятала місце.

Коли свати сіли за стіл, вона скочить, підбіжить до порога, підійме голку і до матері:

— Ану, дивіться, мамо, скільки ми шукали голку, а вона ось де, під порогом!

Свати переглянулись, радіють: «Говорять, що недовиджає, а вона голку під порогом побачила», — подумали.

Але, як на лихо, поки вона піднімала голку,
її мати поклала на стіл рушник з калачем.
Повернулась дівка, і до калача:

— Ану, кац із столу, проклятий коте, марш за
мишами, дивись де випнувся!

ДІДУСЕВІ ЧОБОТИ

— Ось так! — тупнув дідусь ногою, взутою в новий шкіряний чобіт. — З такими чоботами в данци молодих парубків осоромив би, хоча мені вже дев'яносто років у двері стукають.

А чоботи в нього справді гарні — чорні, і блищать. Проходитьться по кімнаті, аж підлога тримтить, а він слухає, як чоботи порипують, і гордо посміхається.

— Такого шевця, як Шоні-бачі з Коштіля, не знайдеш ні в Бани³, ні в Сукмари⁴, про Сигут нема що й говорити, — махнув рукою.

— А чому ви не купуєте взуття з магазину?
— запитала я.

— Та хіба то взуття?.. Пусте барахло, а не взуття. Ось мої старі чоботи. Зшив їх мені Шоні-бачі тому тридцять років і, дивись на них, як

---

³ Баня — Бая Маре.

⁴ Сукмар — Сату Маре

наваксую, то такі, як нові, але вже не порипують так, як треба, а чоботи, коли вже не порипують, то вже не чоботи, а пусті шльомби.

Коли я легінив, то дівки, чекаючи вечером своїх любків, впізнавали їх, коли ті наблизалися, за рипанням чобіт.

Я посміхаюся, а дідусь починає розказувати різні історії про чоботи.

«ОЙ ІГРАЙТЕ, ЧІЗМИ⁵ МОЇ!»

Давно газдуські легіні шили собі по дві-три, навіть і по чотири пари чобіт, і про це знато все село.

«Ади! – говорили люди, – Петро Білаш пішов на Коштіль собі чоботи замовляти», або: «Ніколай Поляк замовив собі аж дві пари чобіт», чи: «Іван Пинтя має чотири пари чобіт», – то було дуже в самі,⁶ хто мав чоботи, а убогі легіні взувалися в постоли, зате і говорили про них: «Куди хандулові до чобота?!»

Але й ті, найубогіші легіні, так змагалися, щоб мати бодай одну пару чобіт, яку взували в святкові дні, або коли йшли на танці чи на весілля. Якщо не мали, то позичали в своїх газдуських цімборів.

Одного разу трапилось таке, що убогий парубок позичів чоботи від газдуського і пішов

---

⁵ Чізми – чоботи.

⁶ Сама – повага.

на весілля. А на весіллі, як на весіллі – п'ють, гуляють, співають і вигукують різні жарти.

Перехиливши кілька чарок, убогий парубок вхопив аж дві дівки і кинувся, як вихор з ними в данец. Крутів ними, притуляючи до себе то одну, то іншу, а далі як затрьопає чоботами, що аж тарілки на стінах затремтіли, і як гукне на все горло:

«Ой, іграйте, чізми мої,
Бо ще маю дома двої...»

Не сподобалося це газдуському легіневі, тим паче, що одна з дівок, які танцювали з убогим легінем, була його нареченою. Тоді встав на ноги, затрьопав чоботами і крикнув:

«Якщо в тебе дома двої,
То скидай з ніг чізми мої...»

БОЛОТНЯНИКОВІ ЧОБОТИ

— А ще говорили старожили, — почав іншу небилицю дідусь, — що на Коштели в Онтолових болотах жив болотняник, якого люди прозвали Єчіком. А був цей Єчіко-болотняник добрий швець, шив чоботи для чорнокнижників, що ходили лісами та читали з чорної книжки. Колись розкажу тобі і про них. А також шив і для ворожбітів, для тих, що зналися з нечистим, бо хто знає, чи і сам Єчіко не був нечистою силою? Хоча він нікому лиха не зробив. Було, вийде собі з води серед місячної ночі, сяде на камінь та шиє чоботи, ще й пісеньку замугикає. А ті чоботи, що він шив, були вічними, не можна було їх зносити, — носи, скільки хоч, а вони все нові.

Дочувся про це один бідний легінь Олекса Босоногий, — так його звали, бо ходив босоніж, тому що не мав чобіт, і задумав викрасти від Єчіка чоботи. А як це зробити, навчила його стара ворожіля Джужурчіха, що жила під лісом на Полонинці:

«Єчіко виходить з болота весною і шиє чоботи до пізньої осени. Починає шити нову пару чобіт, коли на небі появляється новий місяць, коли місяць висить новим серпом на небі, Єчіко починає шити, а закінчує її, коли на небі повен місяць. Тоді зможеш викрасти в нього чоботи».

Дочекавшись повного місяця, Олекса підкрався до Онтолових боліт і, справді, побачив, як болотняник Єчіко чоботи дошиває. Тоді взяв камінець, кинув Єчікові в плечі і промовив, як його Джужурчіха навчила:

— Що то за швець, що всім на один копил чоботи шиє?..

Водяник так перелякався, що аж чобіт з рук випустив, і почав сварити місяць та пальцем йому погрожувати, бо думав, що то місяць збиткується з нього.

— Ах ти, старе світило, ні щоб мені світив, в плечі каменем кидаеш, чекай, тільки чобіт дошию і провчу я тебе!

— Що то за швець, що всім на один копил чоботи шиє?.. — кинув удруге каменем Олекса, наближаючись чимраз більше до Єчіка.

— Шляк би тебе трафив із дурним світилом!
— Ще раз кинь у мене каменем, то я кину в тебе так, що з неба впадеш.

— Що то за швець, що всім на один копил чоботи шиє?.. — кинув утрете каменем Олекса якраз, коли Єчіко докінчив шити.

— Ай мамку ти тоту солоденьку! — крикнув Єчіко і, скопившись, почав жбураляти у місяць каміням. А Олекса взяв чоботи і потихеньку зник у кущах.

Ціле життя носив їх, і не подер, але і припалося йому за те, бо до його смерті, коли місяць повен на небі, снилося йому, що Єчіко-болотняник топить його в Онтолових болотах. Перед смертю заповів, щоб його в постолах поховали, а чоботи кинули в Онтолові болота.

ВОДА ВОДОЮ, А ЖОНА ЖОНОЮ

Коли мене дідусь гонить по воду, то я питаютъ його, чи хоче води «з-під явора», чи «з-під калини»? Правда, обидві криниці не так близенько від його хати, зате в обох вода – як «Божа слиза», – хвалитъ дідусь воду. А коли його питаютъ, чи добра вода в криниці під явром, дідусь відповідає:

– Такої водиці на світі немає.

Та те ж саме говоритьъ, коли його питаютъ про воду з криниці, що під калиною.

– А все ж таки з котрої криниці вода найдобріша? – настоюю я.

– Та з тої, що під явром.

– А в тій, що під калиною, яка?

– Добрішої від неї немає.

– Тоді, котра найдобріша?

– Та вода водою, а жона жоною, – посміхається дідусь.

— Як це так? — дивуюся я.

— А так! Давно три вояки закінчили службу у царя, і перед тим, як мали рушати додому, говорять собі між собою, але не бачать, що цариця крізь відкрите вікно слухає їх...

— Я би дуже вдячний був, аби мені цар дав пару коней за то, що єм му вірно служив дванадцять году, — каже один з них.

— Ге, — каже другий, — а я би дуже вдячний був, якби мені цар дав дванадцять золотих, по одному за кождий гуд.

А третій каже:

— Мені нічого не треба, лиш би один раз полюбився з царицею, яка страшно файна!

Цариця, як це почула, то пішла і розказала цареві, про що говорять його вояки.

Посміхнувся цар і кличе їх до себе в кабінет.

Першому виписав документи на коні, другому дає дванадцять золотих, а третьому дає свою золоту чашу і каже:

— У моюй столиці є дванадцять криниць, маєш обійти всю столицю й напитися з кожної криниці води.

Перелякався бідний вояк, ходить по столиці, як неживий, черпає золотою чашою воду з кожної криниці та п’є.

– Ну! – питає його цар, коли повернувся. – Пивти з кожної криниці?

– Пив, – відповідає.

– І в котрій була найдобріша вода?

– Та у всіх добра, вода водою, – відповідає той.

– Ось бачиш! Вода водою, а жона жоною! Тепер іди собі додому, одружися і пам'ятай, що всі жони одинакові, не бажай ніколи чужої жони, бо немає на світі ліпшої за свою, а за те, що ти мені вірно служив, я дарую тобі свою золоту чашу.

СКАРБИ З-ПІД КАМ'ЯНИХ БРИЛ

— Давно розказували старожили, що не було стільки криниць у селі, як тепер, і люди возили воду бочками аж з Тиси, — перейшов на іншу небилицю дідусь. — А там на горбі, у Жуделі, поза хрестом, діти, випасаючи худобу, знайшли велику кам'яну брилу, на якій було написано по-церковному, що під тою брилою захований дуже цінний скарб.

Це прочитав парох села, бо тоді мало-хто умів читати, та ще по-церковному. Другого дня люди зібралися і почали копати під брилою, бо думали, що там опришки заховали котел із золотими грошима, але не знайшли ніякого золота, зате знайшли джерело і викопали криницю.

Але єврей Вольф купив у нотариша той кавалок поля, на якому була криниця, бо тут було царське поле, а нотариш міг його продати кому хотів. Вольф обгородив його плотом і не позволяв нікому брати воду з криниці.

Хочеш води? Один день косити, або сапати.
Такий хитрий був єврей. Але не довго продавав
воду, бо повісився у Кутах на гілці старої дички.
Люди розібрали огорожу і криниця знову
стала людською. Тепер викопали там велике
водоймище.

* * *

А в Маковиці лісоруби теж знайшли величезну
кам'яну брилу, на якій писало:

«Хто мене переверне на інший бік, той не
забуде мене ніколи».

Ймилися бідні лісоруби й за три дні
перевернули брилу на інший бік, на якому
знайшли інший напис:

«Велике вам спасибі, бо вже надоїло мені
стільки лежати на тім самім боці».

Ось як вміли давно жартувати опришки.

СТІЛ БЕЗ ХЛІБА – ПУСТА ДОШКА

У дідуся на столі, на дерев'яному кружку, завжди лежить велика хлібина, накрита вишиваним рушником.

«Стіл без хліба – пуста дошка», – мовить дідусь, коли бере до рук хлібину і, перехрестивши її вершком ножа, нарізує кілька скибок, а крихітки змітає на долоню і кидає в рот.

«Їсти крихітки – повага до хліба», – сказав одного разу дідусь, коли його запитала, навіщо він це робить. І, як завжди, почав мені розказувати небилицю:

«Давним-давно, говорили старожили: у наших краях був такий великий голод, що люди мерли, як мухи, опухали і мерли. А на Коморі в одного пана угорця було досить хліба, бо привозив його аж із Буди та із Пешту, але пан не хотів продавати ні кому хліба ні за гроші, ні за роботу, ні позичати не хотів, годував людей хлібом безоплатно, а потім бив їх за це.

Бувало, зголодніє чоловік, іде до пана, той дає йому їсти хліба, а як попоїсть, – десять горбачів по голих плечах! Що мали люди робити, або терпи, або помирають з голоду.

Одного разу старий Оленюк, прадід цих Оленюків, що живуть на Коштели, такий був голоден, що вже помирав, і один цімбор направив його до пана:

– Іди, каже, попоїш добре, а вже десять горбачів по плечах перетерпиш.

– Та мені вже однаково, хоть най уб'є ня пан на смерть, лиш би дав хліба їсти, – погодився Оленюк.

Прийшов до пана, а пан питає його:

– Відколи ти не їв?

– Та вже буде чотири дні, – відповідає Оленюк.

– І ти голоден дуже?

– Дуже єм голоден, пане.

– Ну, побачимо, який ти за голоден, – посміхнувся пан і запросив його до столу, на якому лежала велика хлібина, округ якої було повно крихіток та окрайців хліба. – Ну, бери та їж!

Почав Оленюк їсти, але спочатку змів усі крихітки, потім поїв всі окрайці. А вже потім взяв ніж і відрізав собі скибку хліба.

— Ти насправді був єс голодний, чоловіче,
— каже пан.

— Був єм, паночку, насправді був єм, —
відповідає Оленюк.

— Ну, а тепер наситився?

— Наситився, паночку, наситився, — відповідає
зажурений Оленюк і починає скидати сорочку.

— А навіщо роздягаєшся? — запитав пан.

— Та, щоб ви мене били.

— А чому я маю тебе бити, чоловіче? — посміх-
нувся пан.

— Та як б'єте всіх, так будете і мене.

— Ні, чоловіче, тебе я не буду бити, бо ти
вмієш честувати хліб, не як інші. Ти поїв
спочатку крихти, а потім окрайці, і вже опісля
відрізав скибку хліба. Тепер іди собі з Богом, але
не розказуй нікому про те, що я тебе не бив, і
приходь будь-коли до моого столу їсти хліба.

ПРО НЕЧИСТУ СИЛУ

— Давно старі люди говорили: «Хто ходить поночі, той шукає немочі», але і білою дниною ходила нечиста сила та манила людей, — говорив про нечисту силу дідусь.

— Як то манила, та ще білою дниною? — здивувалася я.

— А так, якщо хтось кликав тебе на ім'я в самий полудень, то могло бути нечисте.

Старожили знали це і озивались тільки після третього оклику. А хто відповідав після першого, того манило нечисте і вело за собою. Розказував старий Павел Клепа, що одного разу доїв саме ополудні корову і враз почув жіночий голос, який гойкав його: «Гей, Петré!». «Я, — розповідає, — спинився і прислухаюся добре, а то знову: «Гей, Петré!» Гой-гой?.. — відповідаю я. «Уйди вон!», і від того менту я не тямив абсолют нічого з того, що зі мною трафилося. Коли моя Юлина зайшла в хлів, а там дуйниця перевернена, молоко

розлите по помості хліва, а мене немає. Підняла гвалт, почала голосити, діти плакати, шукали мене, і жандарям замельдували. Через три дні знайшов мене, ледви живого, Дьюрді Копилишин у Коньовому дзворі. Думайте собі, де я сижу, на Коржовім, і де Коню дзвур?! Як я дуйшов там, що єм чинив за оти три дні?.. Нічого не тямлю. Може, ня водило хащою та терньом, бо єм був дуже обдертий».

Так пропала і Параска Вакишина із Баньки: обсапали ріпу разом із сестрою, а коли та пішла на полуцені дати поросятам їсти, дівка пропала, тільки мотика залишилася, а потім знайшли і хустку в корчах. Та й Ілько Бінкалюк так пропав, – косив траву на Погорі і враз пропав. Жінка принесла полуценок, а чоловіка нема, тільки косу, реклик та бабчариння знайшла, а він, як і дівка Вакишина, пропав на вік-віков. Амінь!

ВОВКУНИ

А були ще й вовкуни. Якщо челядина була з черевом, тяжка, то не дай Бог зустріти їй вовка, або їсти м'яса з вівці, яку роздер вовк, бо якщо носила хлопця, то він родився вовкуном. У нашім селі, кажуть, що старий Іван Бирсанишин був вовкуном. Хто тямить його, спогадують, що ходив вічно похмурий, мав черлені очі і густі зрослі брови.

Кажуть, що одного разу Іван Бирсанишин з жінкою сушили сіно на Сараті. Вона топтала копицю, а він кидав їй пласти сіна, та враз каже їй:

«Я іду, жоно, в корчі та утну дві-три підпори, бо ади... подається копиця в один бук». «Добре, Іва'!» – відповіла жінка.

«Ти не спускайся з копиці, аж би што було!» – наказав їй і зник в корчах. Та добре, що послухалася, бо враз з гущака вискочив вовк, підбіг до копиці, почав гарчати і драпатись до

неї на копицю. Бідна жінка почала горлати не своїм голосом: «Іва, туй вовк!», а як побачила, що чоловік не озивається, то взяла вила і почала бити вовка по голові, поки не втік. Після того вийшов Іван з гущака, був весь в крові.

«Што з тобов, чоловіче?», – запитала його, а він: «Ta хотъ ня не звідуй, бо єм упав суньголов у дзвур, та як єм са побив!. «Ти не чув, коли єм тя гойкала?.. На мене напав вовк». «Не чув нічого».

Після того жінка стільки докучала йому, поки не признався, що то він перекинувся у вовка. Тоді повела його до старої Бурянихи, що жила під Маковицею і та відвернула від нього totу нечисту болу⁷.

---

⁷Бола – хвороба.

ЛІСНІ

Про лісних дівок стільки всяких бесід та казок, що зараз би ти не приходило вірити, що вони правдиві. Пам'ятаю, давно, коли ми випасали худобу, і вітер піднімав сухе листя та крутів ним у вихорі, то ми були переконані, що той крутіж, ніщо інше, як данць лісних дівок. Ми радісно стрибали і кричали: «Лісні дурні, лісні дурні!..». А під Маковицею, поблизу Ялинки Урстинової мали городчик. Це була велика прогалина серед лісу, на якій росли різні польові косиці: черлений ляшок, дикий горошок і смачні для худоби трави, але ми боялися заходити туди.

Кажуть, що давно, одного сухого літа сонце випекло моруги, дощу не було, а худоба вже вигризла всю траву зовсім з корінням, то люди гонили худобу в ліси і чомхали їй листя. А Іван Товканчик, молодий хлопець, без голосу, тобто німий, але розумів усі слова, бо онімів від якоїсь хвороби, поза тим, як навчився говорити,

і вмів навіть грати гарно на флуерці,⁸ щовечора приганяв добре випасену худобу. Всі сусіди дивувались з того, бо в таку сушу худоба – тільки шкура та кості, а його коровки та телята виповнені, кругленькі, як огірочки.

«Де ба ци варе випасає Іван свою худобу, што така файна?», – дивувалися люди. Та одного дня старий Сорокан взявся слідом за ним. Іван з худобою перешов через Бурсучину, а потім через Корнети і прямо під Маковицю. «Мой, та цей іде у Ялинку Урстину і годує худобу сіном з Копосових копиць», – подумав Сорокан. Та Іванко, не доходячи Ялинки, повернув уліво і вийшов на галевину. Старий Сорокан оставпів, як увидів, які там рясні трави росли. А Іванко сів собі на моріжок, витяг флуерку і почав грати. На той спів вибігли з лісу ліsnі дівки і почали данцювати, і так гарно данцювали, що ні траву не докивали. І так грав Іванко цілий день, ліsnі крутилися в данци, а коровки з телятами випасалися спокійно.

Другого дня вранці, ще на зорях, старий Сорокан пугнав худобу на ту галевину, де мали ліsnі городчик, та тільки ступив на галевину, як знявся сильний вітер і підняв його разом

---

⁸ Флуерка – сопілка.

з худобою аж понад ліс і повіяв їх аж гет поза Обчину.

Старий не говорив довгий час ні кому про свою пригоду, тільки перед смерті розповів своїм синам і наказав їм, щоб не заходили на ту галявину, бо то є городець лісних дівок.

Тепер вже нема худоби, але галявина та ще не заросла. Бабня ходить за німицею та всяким зіллям для ворожіння на ту галявину.

ОСТРИЙ КАМІНЬ

Та Сорокан скапав як скапав, повіяли го лісні понад ліси і відпустили живим, разом з худобою, а Іван Горбатий, здається, того самого сухого літа погостиив лихо. Заплатив життям за лакумство.

Горбатий мав багато свиней, бо торгував у Сиготі м'ясом, кирнадзом⁹ та салом, мав свою місарню¹⁰, був комерчіантом – не фіглі! Мав котіша¹¹ та й бричку, много слуг та служниць, які обробляли його газдуство, та обходили худобу. Свині випасала Юлішка Оп'єва. Оп'єва бідуля, як прозивали її в селі через те, що говорила гугняво та мала більмо на лівому оці. Юлішка гонила свиней у ліс попід Берда, аж до Острого каміння, якого люди обходили хрестячись, бо і мала дитина знала, що там гуляє нечиста сила. Всі дивувались з того, що Юлішка

---

⁹ Кирнадз – ковбаска.

¹⁰ Місарня – м'ясна крамниця.

¹¹ Котіш – кучер, візник.

приганяла вечером добре нагодованих свиней. Одного вечора Горбатий придивився май добре, а гуки¹² свинячі у нулашці¹³. «Звідки в дідька годує Юлішка свині нулашкою?», – здивувався Горбатий. Другого дня разом із Петром Білашем, який служив у нього котішем, пішли услід за Юлішкою, аж під Острій камінь, де знайшли Юлішку сплячи на моріжку, а свиней дазбу¹⁴.

«Де свині, Юлішко?», – запитав Горбатий.

«Га-га тгам у дірі!», – відповіла заспана бідуля, вказуючи на щілину між каменями.

«Ану, іди вижени їх!», – наказав їй.

«Тга, я була раз, га пган із рогами магав на мгене пгерстом, я бгоюса, нге іду бгурше», – відповіла Юлішка.

«Дурна мойма!», – розсердився Горбатий і зайшов у щілину, звідки свині вибігли надвір, а він пропав на вік-віков. Амінь!

Жінка Горбатого бістила¹⁵ багато грошей тому, хто зайде у щілину і винесе бодай мертвє тіло, аби загребти по-християнски, але не знайшовся ніхто зробити таке діло.

---

¹² Гук – рило.

¹³ Нулашка – пшениншне борошно вишого сорту.

¹⁴ Дазбу – нема.

¹⁵ Бістити – обіцяти.

ЛОЦІ ЖБИРЬ

Моя теща, твоя прабаба, Марія Ретіїшка розказувала, що давно, давно, ще коли вона була маленькою дівчиною, то помер один чоловік, Лоці Жбирь звали його, – розпочав дідусь іншу небилицю, – відомий на обох берегах Тиси конокрад, бо не одного коня переправив через Тису.

Навіть і співанку му склали:

«Ой, коні мої, коні,
А й, коні вороні,
Лиш не іржіт у толоці,
Бо вас возьме Лоці.

Ой, Лоці, каже, Лоці,
Ходить по толоці,
Пропадають білі гриви
У Чорнум потоці.

Ой, гаю, каже, гаю,
Жениса, бугаю,
Із-за тебе, клятий Жбирю,
Коника не маю...»

Чорний потук – це Чорна Тиса. Є такий потук на Окраїні, дес ізвище Рахова. Гет аж туди водив на продаж крадені коні Loці Жбирь. Кажут, що мав много грошей, золота та срібла, але, коли го застрілили жандарі, дес у Бистриці, чи у Ватра Дорней, то люди з села складали грошей, аби го запрятати по-християнски.

Похоронили Loція на великум кодришорі¹⁶, як газду, – справили поминки у нього на подвр’ї, а, коли люди розійшлися, бо надворі вже смеркало, його мати зайде до хижі, а Loці сидить за столом.

– Ой, Господи Милосердний! – сплеснула руками стара. – Іди, Loціку, де тя добрі люди понесли...

А Loці ні слова, сидить і посміхається.
«Це мабуть мені привіжається, – подумала,
– з фарадчаку¹⁷, бо єм не затулила ока вже три

---

¹⁶ Кодришур – цвинтар, кладовище.

¹⁷ Фарадчак – утома.

ночі». Вийшла і переспала ніч на сіні у шопі.

Та, повернувшись другого вечора з поля, зайде до хати, а Лоці сидить за столом.

— Іди собі, Лоціку дорогенький, на той світ та спочивай з Богом Святым, бо ти мертвий, тебе чесні люди поховали, твою могилу пан намісник запечатав, іди, Лоціку, іди, не гніви Бога!

А Лоці сидить і посміхається. Так сталося і третього і четвертого вечора.

Бідна мати п'ятого дня пішла до священика, той прийшов, зробив домосятіс, обкурив хату темняном¹⁸, провертів дірки у стінах, як тому слід, а вечером Лоці знову сидить за столом.

Приходять люди дивитися на мертвого Лоція, розпитують його різне, а він мовчить і посміхається.

Наймила стара жоней, аби са молили, дала на Служби Божі, Савтерію¹⁹ читати замовила у старого дяка, але пусто, чим вон ізмеркне — Лоці за столом.

Та найшлася одна гуцулка, Олена із Підпогора, яка прийшла до старої Жбирихи і каже:

— Што ми дасте, што вам удержану мертвого сина із хижі?...

---

¹⁸ Темнян — ладан.

¹⁹ Савтерія — Псалтиль, Псалми.

— Што запросиш, Оленко, тото тобі й дам, лиш би пушов собі спочивати із Богом, де го люди добрі загребли.

— А дасте ми п'ять червоних та й одну золоту обручку²⁰? — запитала, посміхаючись, гуцулка Олена.

— Ой, Боже муй! — перелякалася стара. — Ти не жартуй зо мною, Оленко, бо мені тепер не до жартів, ади зараз вечоріє...

— А я не жартую, — відповіла гуцулка. — Я стільки вимагаю, щоб прогнати вам мерця з хати.

— Ой, та в мене ні півчервонця немає, а про золоту обручку не будемо і говорити даремно, колись була мотяжова²¹ і ту єм продала за блюдце фізешки²².

— А як би ви мали, то дали б мені стільки, скільки я вимагаю?

— Ой, дала бих ти, Оленко, дала, сам Бог видить, што бих дала, але кажи й сама, звідки?

— Ну, тоді нічого, я вам прожену мертвого сина з хати, а ви віддастес, коли будете мати, добрє?

---

²⁰ Обручка — перстень.

²¹ Мотяж — мідь.

²² Фізешка — пшеничне борошно нижчого сорту, сірого кольору.

— Та я, Оленко, такі гроші не мала і не буду мати, — перелякано відповіла стара.

— Ну, якщо не будете мати, то і не треба буде вам віддавати.

Погодилася стара Жбираха, а што інше могла чинити?

— Йдіт, тето, і принесіт мені дев'ять квасків із дев'яти хиж, — послала її Олена.

Давно не було дріждів, як тепер. Жони робили квасок, на якім пекли хліб. Стара Жбираха принесла їй кваску від дев'яти сусідів, а Олена замісила у великім дерев'янім кориті тісто, а коли за столом з'явився Лоці, розклала у печі вогонь і почала пекти кокуци. Та не пекла так, як їх печуть всі жони, а один пхала у піч, а інший винимала, і все так робила, поки Лоці не розсміялася за столом і сказав.

— Но, я ще єм такого не видав, аби хtos так пік кокуци, як ви печете.

А гуцулка ніби-то й не чує, що їй говорить мертвий, і починає собі співати:

«Ой, Лоці, каже, Лоці,
Ходить по толоці,
Пропадають білі гриви
У Чорнум Потоці...»

— Но, я ще єм такого не видав, аби хтос так пік кокуци, як ви печете, — повторив Лоці, думаючи, що Олена його не чує.

Тоді Олена приблизилась до столу і прихилила вухо до мертвого, вдаючи, що не почула, що він їй говорив.

— Кажу, що я ще єм такого не видав, аби хтос так пік кокуци, як ви печете.

— Айбо і я єм такого не видала, аби мертвий щовечора, чим смеркне, повертається з гробу додому.

— Ха-ха-ха!.. — розсміявся Лоці. — А ось чому я повертаюся кожного вечора з гроба, — сказав та, вхопивши ножа, який лежав на столі, жбурнув його у горн²³ печі і зник.

Олена зі старою погасили вогонь у печі і розвалили горн, а там двадцятилітровий котел з червонними та золотими обручками.

Стара Жбириха хотіла поділитися на половину з Оленою, але та не захотіла брати, лиш скільки просила: п'ять червоних і золоту обручку.

---

²³ Горн — Комин.

СТРАШНІ ФІГЛІ

— Давно дуже много комедії трафлялоса із-поза усяких фіглей, бо фіглярі не годні утихомиртися ні на оприведях, — посміхнувся дідусь, пригадуючи собі, мабуть, різні трафунки. — Коли умерла стара Федориха, хtos із єї фамілії заязвав уднину бабі руку тоненьков, але ціпков нитков, а утак нитку протяг круз дошки копиршова²⁴ та попуд укно у шатру. Ніхто й не потямив, бо бухенька²⁵ мала, а тіло кладут головов близько укна. Коли увечері усі сусіди зубралиса около копиршова, фігляр уйшов у шатру і зачав сіпати нитков, а мертвa бaba почала і собі рухати рукov.

«Люди!» — закрічав хtos, та не встиг доказати, бо... Господи, што там са коїло! Двері узенькі, а людей громада...

---

²⁴ Копиршув — труна.

²⁵ Бухенька — хатина, кімнатка.

А був оден жид Гібик, але не держав Мойсейову віру, бо перехрестивса у православні, добрий шустер²⁶ був, – день і нуч питькав із обувом. А коли йшов на оприведя, бо дуже любив ходити, то сяде собі у кутик та корпає корлання і так просидит цілу нуч.

«Гібiku, як умру, абис не чав корпати обув на моюм оприведю, бо са здойму із копиршова та тя задушу», – сміявса із Гібика старий Проданчук.

«Не буду, сомсі²⁷, не буду, лиш умирай швидко», – жартував Гібик.

А Проданчук договоривса із цімборами, убраўса файно та ляг у копиршув, бо давно люди, кождий мав копиршув напарований, не як тепер. Запалили свічки, а оден побіг за Гібиком.

«Подь, – каже, – Гібiku, бо умер Проданчук».

Гібик вадъ забув, вадъ так хотів, – ухопив корланя та серсаму, та гайда на оприведя. Запалив свічку, помоливса, а далі сів собі у кутик та корпає. Фіглярі один за одним уйшли вон, а Гібик ні не узяв на саму, што лишивса сам із Проданчуком. Аж чує, што мертвий киваєса у копиршові, а далі здоймаєса і каже:

---

²⁶ Шустер – швець.

²⁷ Сомсід – сусід.

«Што єс ми бістив, Гіби...», та не доказав, бо Гібик забутів, як бугай, і вер му право у лоб чоканом²⁸. Ледви простругали обох, бо оба обумліли.

Так гостив і старий Петро Мокренюк. Мав двох легінищів, та дуже не любив, коли оти приходили пузно дому.

«Дивітса, няньові, бо там у Пішалі є непевне, та вас заморит», – пужав їх Мокренюк.

«Ідіт собі, няню, хіба ми боймеса непевного?» – сміялися хлопці.

А одної ночі Петро замотавса у білу верету та перестрітив їх у Пішалі. Хлопці, як увиділи непевне, што морконит перед них, ухопили із плota по коликови та давай лущіти.

«Йой, сини, уб'єте ня», – зачав крічати старий.

«Йой, Петре, сесе непевне відав задушило няню, бо позичіло уд него голос».

«Бий, Васи, бо і нас заморит!», – гелейкали один на другого хлопці, і так наплішили старого, што аж порох фукав із верети.

А там на Бинкалускому, ізвише кодришора, сиділа Гафія Шушманиха, дуже файна молодиця,

---

²⁸ Чокан – молоток.

усі гицні залицялиса на ню та са напрошували на нуч, бо єї чолівк учарив у полонині. Та у одну суботу, коли люди укопали яму якомус мертвому, она каже одному гицневи:

«У мене такі биги²⁹, неборе, што са перепудиш та не будеш бурше залицятиса на мене».

«Я? – каже тот. – Та я не боюса ні самого дідька».

«Но, тогди жди ня на кодришорі у укопануй ямі, опуночі буду там, та са полюбиме, бо така ми пришла бига у голову, што бе-м са полюбила у ямі на кодришорі».

А другому каже: «Ти, неборе, неваловшен до бабей ходити, бо са боїш», а тот давай ей заперечувати, што неправда.

«Но, – каже, – аж са не боїш, тогди жди ня у самі опуночі на кодришорі, коло тої ями, што укопали мертвому, та пуйду ід тобі та са полюбиме».

А третьому каже:

«Ти іздавна са напрошувєш до мене, прийди нануч у самі опуночі, але через кодришор, та коли меш коло тої ями, што укопали мертвому, зачни нявкати, як коти у марта, так абес нявкав, аbih тя чула із дому, бо аж ні, не пущу тя».

---

²⁹ Биги – забаганки.

Што мали чинити фіцкови, раді не раді, але пушли. Перший сів у ямі та жде, другий коло ями, а третий, коли приблизився до ями, у самі опуночі, як занявкає, што аж єму самому стало лячно, а тот із ями як са схопит, а тот, што сидів коло ями, як зареве – та у ноги, а тот, што нявкав, як увидів тих двох, зачав не своїм голосом верещати. І так побігли один за одним, право до Гафіїної хижі.

«Но і галангови з вас, хочете курварити, а боїтеса непевного, бурше не переставайте міні дороги, бо укажу моєму та вас порубає!».

Та й Левчарю легінь мало не ізблудив через дурниці. Файній легінь, як стяг, прийшов із катун³⁰ на урлап³¹ та са заложили у коршмі, што пуйде у дванадціть часу на кодришур, аби доказати, што са не боїт непевного. Котрийс із легіню дав му нуж, та казав, аби пушов серед кодришора та затяв ним у груб, але там аби го лишив, бо рано пуйдуть дивитися, ци пушов дов серед кодришора, чи ні. Пушов Левчар до серед кодришору, причак коло одного гроба та гіц ножем у груб! А коли встає на ноги, шtos

---

³⁰ Катуни – військо, військова служба.

³¹ Урлап – відпустка.

го тягне за мантлю³², не пускає. Із страху так лячно закрічав, що го учули оти із коршми. Прибігли скоро, а ун лежит зомлілий, дивлятса, а нүж заттятий у гробі, але круз мантлю. Удсидів у коргазі³³, а уттак ходив до ворожіль та по монастирях, аби прийшов ід собі.

* * *

Ми з братом Іваном, – давно це було, – пасли вівці та маржини кінця нашого городу на Перчиковій толоці, і що нам прийде в голову... У самі полудни, коли церковник вдарить у дзвін, почнемо кричати, як остеклі, що люди з села прибігли, думаючи, що нас дикий звір заїдає.

- Што трафилоса, хлопці? – питаютъ.
- Ангели, – відповідаємо ми.
- Де ангели, які ангели? – дивуються люди.
- Божі ангели з небес.
- Де ангели, де їх видите?
- Ади там, коло криниці пуд ліскою.
- Кулько їх видите, – почали хреститиса люди.

---

³² Мантля – верхній одяг, шинель.

³³ Коргаз – лікарня.

- Два, два ангели, – кричимо ми.
- Што роблять?
- Із золотих відер коням води пити дають.
- О, Господи святий! – хрестилися люди.
- Свят, свят, удверни уд нас нещастя та горе,
- шептали жони.
  - Есе знак, люди добрі, великий знак, – почала ламати руки наша тета Прунишка.

Другого дня в самі полудни ми репетуємо ціркуш, а третього дня вже й пуп з дяком та протесійов прибули, всі нам бомбонє³⁴ та кексу³⁵ дають, по головах гладять – святі діти!

А ми місця з радощів не знаходимо. Всі діти з села нам завидяль, бо ми ізбранині, покликані з ангелами бесідувати.

– Треба тройцю біля кирниці поставити, – радились люди.

– Каплицю, каплицю, бо то не фіглі, кричала тета Прунишка.

Та наприкінці тижня повернувся няньо з роботи додому і, коли побачив в саду отаву потолочену, бо всі бігли видіти чудо через сад, то мало не добив нас ременем, трохи з сусідами не посварився.

---

³⁴ Бомбони – цукерки.

³⁵ Кекс – бісквіти.

— Старі та дурні, — кричав на них няньо, — повірували цим чортам, што видят ангелів, што єсте з моєї отави учинили?..

Осоромлені сусіди, згинали голови і не відповідали нічого. Тільки тета Прунишка гелейкала на нього:

— Безбожнику, дітям ангели дали знак, што гія каплицю коло криниці будувати.

— Про мене, будуйте сто каплиць, але дорогу до них через муй сад не робіт! — grimнув на неї няньо.

КОНДАШ І ЧОРТИК

Давно люди боялися йти уночі через Пішіторю, бо, ади, там, у Пішалі, кунця Косованового города, де тепер поклав Николай Уліч хижу, силишловало³⁶, пропало би та би не снилоса, нечисте.

Уночі ідуть люди дорогов, а у Пішалі так виє, што волосся дібом стає, аж Кадасовом голос котитса. Хрестятса люди, шепчут молитву, але голос не затихає, аж доки когути не запіють. Аж не виє песьїм або вовчим голосом, то плеще, як зграя гусей крильми, чи гупкає, мов по камінню баросом³⁷ або рубає сокиром дрива.

А нечисте там ошалашловалоса перед тим, як мав умерти старий Андрій Кондаш. Прузвали 'го Кондашем зáшто, коли був малим хлопцем, то пас свині на толоці, а за фамілійов кликали

---

³⁶ Силишловати – осісти, завестися.

³⁷ Барос – молот.

'го Смолянчук, а ще му прозивали Гуцуляк, бо тягса родом із Гуцулщини.

Дуже тяжко жили Смолянчуки, бо їх було дев'ятеро дітей, їх няньо не вернувса із Першої світової війни, а землички мали дуже мало. Та дітлахи пудросли, розийшлися служити по волоских селах, а май пузно хлопці взялися до бутинарства³⁸, одного з них убило дерево, як ще легінем був, дівки удалися, бо були файні та чесні, так що усі мали своє газдуство, бо накупували сей землі та пудняли файні хижі. Та ні один з них не розбагатів так, як Андрі'. Усі люди дивувалися, як муг так розбагатіти свинопас, а до того ще й каліка, бо Андрі' нахрамував на ліву ногу. Збудував хижу, як палату, накупував землі, дві пари коней, воли, три корови дуйні, овець, свиней, два хліви у лазу...

«Бізuno, ходячі із свинями, найшов котел із золотими грушми, а тепер газдує, бо має за що розпинатися», – говорили люди, але як увиділи, що Андрі' не наймає нікого служити на роботу – косити, грабляти, копати, а усе обробляє сам із волошков, бо сей узяв жону із Свинного Потока, то зачали перешіптуватися, що Кондашеви допомогає нечіста сила. Ідуть люди рано при росі

---

³⁸ Бутинарство – лісорубство.

косити, а в Андрія усе поле скошене у валках, хрестятса переполохані, бо увечері ще стояла трава, хтос скосив через нуч. Так само із нивами. Ідуть жони копати рано, а Андрійові ниви, які ще вчера були не обкопані, вже обполоті, як грядка.

А як того сталося по правді, Андрій Кондаш признався сусідам на смертнуй постели, бо дітей не мав.

«Ходив-єм, — розказував, — із свинями, бо братя розийшлися по світах на заробки, а мене, каліку, не хотіли брати із собов, а я собі думаю: не буду ждати у них помочі, зароблю собі на дарабку хліба та на нові постоли у селі. Тоді кондашем був старий Ілько Прутянник.

— Берете і мене з собов, уйку? — звідую старого.

— Давай, Андрію, я і так уже старий, нині-завтри вже не зможу ходити за стадом, — каже він.

І так разом із старим зачав-єм сокотити людскі свині. На друге літо старий знемуг, так што єм ізостався сам, але перед тим старий ми дуже заказовав, абих не близився ід Маковици, бо не буду добре гостити.

Я май чув-єм уд старих людей, што на Маковици живе якас стара баба-ворожіля, яка чинить лиш лиха та біди людям, але у сімнадцять

году, кулько було міні тогди, ні одного легінища не напудиш яковс там бабов.

Правда, не пушов-ем право так, із думков шукати бабу, але одного разу на млаках у Ялинці Урстинуй свині зачали купатиса, а я уснув, як у туй співанці: «Улетіло потя з лісу, та уснуло на млаці...».

Коли са пробужаю, а свиней – свині, пане, пропали! Ні одної. Беруса за слідами, а сліди ведут на самий верх Маковиці. Што єм мав робити, не муг-ем са вернути у село без свиней... Уйшов-ем на верх Маковиці, а там вижу – серед лісу бурдей, а свині собі оляглиса право перед ним. Я на них: «Цоныї-ценой!..», а они ніби уздихали.

«Но, тепер як ускочіт баба з бурдея, та ем пропав зовсім із свинями», – думаю собі, аж раз чую назад себе:

– Пусто їх, неборе хлопче, цонякаєш, бо, як видко, напаслиса соннику, а тепер, доки са не ухарчат, не зможеш їх ізкорняти.

Коли глипну назад себе, а того челядина, дес так сорок-п'ятьдесят году, але файна, ідешна, чісто убрана, ще й косичка за ухом. І так, слово по слову, суди-туди, сяке-таке, й не стямивса, як єм са полюбив із Філофтеев, так юй було імня. Нігда ми не хотіла казати, зашто жиє серед лісу вадь удки є родом, як са добрала до Маковиці,

бо я ходив п'ять году до неї, зараз кождий день
уд раньої весни до пузньої осені. Правда, були
дни, коли ми казала не приходити, бо до неї
ходили волошки з Петрова та з Чорного. Людей
із нашого села недолюблювала, не хотіла мати з
ними діло.

Та одної осени, коли упав перший сніжок,
Філофтея каже:

– Но, Андрію, уд завтри уже не прийдеш, бо
упала зима...

– Я прийду через зиму без свиней, – кажу
юй.

– Не приходь, бо тя роздере вовча.

– Тогда увидимеса навесні.

– Ні, Андрію, бурше не увидемеса веч!

– Як ото веч? – звідую.

– А так, мене навесні туй уже не буде, а тобі
настав час женитиса.

– Та яка біда пуйде за мене, ковдуша, та ще й
каліку? – кажу, сміячіса, а она затулила ми руков
рот та каже:

– Я тя научу, што робити, абес розбагатів.
А ти через зиму думай та міркуй, аж хоч стати
богачем, зробиш, як я тя намовлю, аж не хоч,
тогда тягни помали, як можеш, іншої поради не
вмію ти дати.

Цілу зиму єм толковав, што маю чинити,

а навесні єм готиравав³⁹, што не буду ходити на старі дни у ковди, а буду богачем. Чим прийшла весна, узяв єм са за діло, як ня научіла Філофтея.

Заміняв єм у Сиготі на торговици два когутики за одну чорну куричку, та єм зачав дожидати, коли са знесе перше єечко. А коли са знесла, поклав єм го пуд ліву пахву і зачав 'го так носити, як ня научіла Філофтея. Кождий день єм мусів переходити дев'ять раз через дев'ять межей: три рази рано на зорі, три рази у самі полудни і три рази коли смеркне, і так дев'ять день, але так, аби дев'ятій день припав у п'ятницю, бо инак не уйде нічо із того усього.

Коли єм закунчів «клочіти», у п'ятницю, у самі опуночі, якас біда ня корняє. Дивлюса, а коло мене маленький хлопчик, чорний як сажа, з маленькими чопками-ружками на голові, з хвостиком та копитами.

- Міні дай роботи! – крічит на мене.
- Ану, йди у ліс та принеси сухих конарю⁴⁰,
- ніби командую, а мнов аж сіпає із того страху.
- Та дивиса, так за добрі два вози, – додаю, позиваючи.

---

³⁹ Готиравати – вирішити.

⁴⁰ Конаръ – суха товста букова гілка.

Ледви єм задрімав, аж чортик наново корняє:

– Міні дай роботи!

Дивлюса круз укно, а загорода повна дров, самі конараї – сухі, як скло, аж кора з них попадала.

– Ану, файно їх порубай, поколи та поскладай у січки!

Коли запіли перші когути, у нашуй возарни без воза стояли добре чотири січки дров.

Далі єм пушов із ним у Свальов дрова рубати, кажу жидові:

– Пане Шулим, маю брігаду людей, хочеме дрива у вас рубати.

– Добре, – каже Шулим, через два тижні пуйду перебрати, кулько напилите, тулько вам заплачу.

Приходить жид, та береса руков за голову:

– Не маю, – каже, – коло мене тулько грошей.

– Дайте, кулько є, решту пришлете.

Далі єм пушов із ним у Богдан шліфери тесати, а удтак у Солотвину суль копати. А як єм са задопомуг, заставив-єм го майструвати вози, сани, жорна, бочки, бербеници, гет усе умів майструвати. Гроші текли у мої жеби⁴¹, купив-єм земні, здоймив-єм хижу, хліви, оженивса, але Бог ми не дав дітей. Поза тим, як умерла жона, міні вже не гія було ченного чортика.

---

⁴¹ Жеб – кишена.

— Іди собі, неборе, послужи другим, бо міні єс служив доста, — кажу єму, а ун як пудскочіт та до мене:

— Зо мнов не говори так, а дай ми роботи.

— Та іди тогди у Пішало, та сій пісок, бо у нюм є золота, коли назбираєш п'ять кіл, розтопи 'го на ватрі та злий з нього мені велику чашу, доки все не буде готове, не смій являтиса перед моїми очима!

Коли закунчів Кондаш сповідатиса перед сусідами, тяжко зітхнув та сконав.

Та видко, што чорттик давно злив йому чашу, бо вже го не чути у Пішалі, — докінчив, посміхаючись, свою розповідь дідусь. А я залишилась очувати в нього, бо надворі вже почало смеркати, а мені, аби дійти додому, треба було проходити повз Пішало.

ТЕТА ЦІЛІЇХА

Не знаю, чи тільки мені так здається, чи воно насправді так є, але всі небилиці та пригоди про нечисту силу, непевне та про мертвих, які повертаються з тамтого світу, мають свою якусь таємничу силу, коли тобі їх розказують вечором, тоді в тобі завмирає дух і ти зависаєш десь між страхом і зачарованістю давнього, незабутнього, прекрасного...

—Прийди, душечко, та і я тобі всякого розповім, бо не дурно єм іла кулешу на світі, — каже мені стара Ціліїха після того, як дізналася про те, що я записую «бабські бріхні» та співанки. — Але прийди, коли звечоріє, як іздою Бриндушку, та попораю округ хижі.

Ціліїха сусіда з моїм дідусем, тому я домовилася з ним, щоб він прийшов за мною, бо «ніч має своє право», а хтозна про що буде розказувати мені Ціліїха...

БУХЕНЬКА ПУД ГУТОВ

— Давно муй Василь (Цільо, як ми йому казали, за того мене прузвали Ціліїхов) мав по дві пари волу і возив суль із Коштіля пріч аж до Сукмаря, — почала розповідати тета Ціліїха, після того, як сіла за кужіль. — І так одного разу Цільо вертавса із Сукмаря, та якос удстав уд других возарю⁴², а до лиха ще й опривуд, як тото кажут, тріснуло колесо на возі. Доки Цільо токмив колесо, доки суди-туди, сяке-таке, сонце засятило, а ун ледви пуд Гутов.

Та хто перейде Гуту нучов, зараз тридцять кіломитру?.. Ото би тя розгризла вовча, вадь дикиуни⁴³, што лиш кусточки би са остали із тебе та із волу, вадь би тя обукрали бандіти, та верли у якийс пронур, бо у тоти часи їх повно було лісами.

---

⁴² Возарь — візник.

⁴³ Дикун — кабан дикий.

Нагадавса муй Цільо, што мало май ізвише коло дороги, што повертає у Мойшени, є скулька бухеньок.

«Та дуйду дов напроти бухеньок, затягну вуз близько них і переночую на возі», – подумав Цільо, бо што не кажи, але коло людского житла усе май весело, як серед поля, вадь серед лісу. Хоть блимне ти світло із укна, забреше пес, запахне димом, і уже ти инак на души.

Доходит Цільо дов бухеньок, а ото ні в якому укні не світитса, ні димом не пахне... Гиркає та кашле голосно, аби хоть пса якогос роздражнив, а ото так глухо, што аж мороз ти лізе попереком, уже й банує, што не розклав ватру коло дороги та не лишивса ночувати там, де токмив колесо.

Та коли хотів убирати воли з ярма, аж тут чує назад себе жунський голос.

– Та што чиниш туй, неборе вомуле⁴⁴?

– Та ади, так і так єм гостив, – каже Цільо.

А челядина розтворила прясло, та каже:

– Не будеш ночувати пуд плотом, затягни вуз на загороду, воли запри у хлів, а уdtак давай до хижі.

Цільо роз'ярмав воли, загнав їх у хлів та йде до хижі.

---

⁴⁴ Вом (ом) – (рум.) чоловік.

— Перебач, — каже молодиця, бо не маю чім засвітити у хижі, не маю ні свічки, ні ломпаша, так што іди собі у оту хижу та лігай з Богом.

Зморений Цільо уснув озон-перц⁴⁵, але скоро і пробудився, бо у сінях почали голосно говорити, сміялися та цоркати погарчіками.

«Ади, вернувса і газда та може має і якогос гостя. А яке мені діло до них?.. Коби лиш не запрошуував мене до столу, бо авошанини⁴⁶ дуже гостириємні люди, легко не позбудешся їх», — думає муй Цільо.

Правда, єго ніхто не чіпав, але бурш дов перед днини не муг уснути, а коли пробудивса, вже зоряло, скопивса, уйшов у сіни, а там нікого.

— Но, ні не є кому подяковати, — каже Цільо, і шепочучи молитву, заярмив воли — та у дорогу. Коли був на веръху Гути, каже сам до себе:

— Ану, ба ци кулько часу? — але часуника дазбу! Поперевертав усі жеби доки са іздогадав, што го забув у бухенці, на столику коло постелі, де спав.

Не мав што інше чинити, лиш обернув воли — та назад удолину, бо тото часуник був аустріяцкий, золотий та ще із золотими ретязами. Доходить

---

⁴⁵ Озон-перц — миттю, швидко.

⁴⁶ Авашанин — житель оашського краю.

до бухеньок, скочить з воза та хоче заходити на загороду бухеньки, де спав, аж видит іздолу іде авошанин на кони.

— Што туй шукаєш, вомуле? — звідує.

— Та ади, так і так, каже Цільо — ночував єм у цюй хижці та єм забув часуник золотий на столі.

— Ти здурів, вомуле! — перехрестився авошанин.

— Чого так говориш, вомуле?! — зараз був са насердив Цільо, бо такої був натури — запалитса скоро, як іскра.

— Та того так говорю, ти не сердся на мене, але у цих бухнях уже поверх сім году, як ніхто не живє.

— Што говориш, вомуле? — перепудивса Цільо.

— Туй жили Мойші, та чорт їх заставив прятати жиду, та за ото їх розстріляли німці усьох, тулько Ануцу, одовицю лишили живу, бо файна була та са любила із німецким командантом. Але утак і она са завісила, бідуля, ади туй жила у сюй бухні, де кажеш што єс ночував.

— Та хіба не видиш слід коліс на загороді? — звідує Цільо авошанина.

— Та вижу, — каже тот хрестячіса.

— Но, ану давай ізо мнов удну, най сей возьму часуник.

— Я там не зайшов бих нізашто у світі, — удказав
му авошанин та цмокнув на коня.

Цільо перехрестивса та зайшов до хижі,
дивитса, а там на столику єго часуник, ухопив
го та у ноги, ні не дививса бурше поназад себе.

БАЧІЙОВІ ШПІРНИКИ⁴⁷

— А яку біду єсме мали із-за Бачійових шпірнику, — посміхаючись, почала розказувати іншу пригоду. — Приходит раз до нас Василь Пулько та каже:

— Цільку, у тебе є воли, ади маю два шпірники довгі, дес по дев'ять метру, не купив би ти їх у мене, бо я ади не маю што з ними чинити, хіба кури язати буду ними, — смієса.

— Та кулько хоч за ні? — звідує Цільо.

— Та дай ми, — каже тот, — п'ять літеру слив'янки.

— Та даю ти, — каже Цільо.

Дали ми Пулькови горівку, упив алдамаш⁴⁸ із Цільком та пушов, а через тиждень приходить Іван Бачі та до Ціля:

— Ти, лайдуку остатній, абес ми дав шпірники,

---

⁴⁷ Шпірник — ланцюг.

⁴⁸ Алдамаш — могорич.

бо коли єс був у хашу, муй шовгор видів їх у тебе на возі.

— Ану, помийняку, вон із моєї загороди, бо ти голов розколю, — закрічав на него Цільо.

Бачі пушов бомкаючі, а Цільо бомкає і ун по загороді, што го так обдурив Пулько, та ще й у сором го забив, бо Бачі усім говорив, што тото Цілько украв уд него шпірники.

Аж тут дес через місяць умри собі Іван Бачі.

Ми файно на опривуд, повіз його тіло Іван на кодришур, увечері єсме були на комашню, як у сусідах. Прийдеме дому, ляжеме спати, а дес так по опуночі чую, хтос цоркає у шпірники, які висіли на стіні хліва.

— Чоловіче! — кинула я луктем Ціля. — Ачуй, хтос там порайтса у шпірниках пуд хлівом.

Глипне Цільо круз укно, а вон місячно, што мож мак збирати, та й каже:

— Одо, Бачі!

— Який Бачі? — звідую я.

— Бачі прийшов за шпірниками...

— Ти здурів, Цілю, — кажу єму та глипну і я круз укно, а там Іван Бачі у сорчці бав'янці та у реклику, такий, якого люди поклали у копиршу.

— Йой, Цілю, непевне не має дверей!

— Цукі, жоно! — каже Цільо, а сам дрижит, як у пропасниці.

На другий день Цілько пушов до Пулька, взяв
го за голер⁴⁹ та файно мусів уднести шпірники до
Анни Бачійової.

А мертвий Бачі бурше не приходив.

---

⁴⁹ Голер – комір.

ЧОРТ У ДЗВОНИ, А ЄІДЬКО В КЛЕПДО

Мій дідусь, хоч і дуже любить свої маржинки (корову Міціку, теличку Бриндушку та бичка Говдишка), але коли доглядає з ними («обходить» їх, як він каже), то часто чути з хліва його різкий голос: «Ану, Міці', ступи лабу, флуди тиtotи!», «Фарту, Бринду', бо зараз дустанеш по будзі!» чи «Назад єс увер сіно, Говди', вовча би тебе роздерла!». Я посміхаюся крадъкома, уявляючи, як би то дідусь обороняв свого Говдишка, якщо би на нього напала вовча, бо він тільки кричить на свої рогаті, мовляв, «ото маржина гія аби мала муштру та решпект до газди», а щоб вдарити їх прутом – боронь боже! А ті березові прути, що стоять на полиці, здавна павутинням заплетені.

Одного разу я почула, як дідусь лаяв свого Говдишка: «Ану, ступи лабу, Говди', не чуєш!.. Не чув би-с дзвони у П'ятницю Великодну!». Мене дуже розсмішило його лихослів'я, а дідусь до мене:

— Не смійся, дівко, бо ти й сама у П'ятницю Великодну не учуєш дзвони, ніхто не дзвонит тогди, лиш клепают у клепало, бо дзвони яжут у Четверть Живний. Не дай Боже, аби їх хтос учув так, як чув Плондей!

— А як чув їх? — запитала я, хочай добре знала, що дідусь і непитаний розкаже.

— А так, приказував мені муй прадід Николай Поляк, бо ми із Польщі родом, за того нам кажут у селі «Поляки», а ун писавса Небиляк, не Трайста. Ото лиш діда переписав нотариш на Трайсту, аби муг дустати землю у Пішітори уд одного Трайсти, а утак назад переписав 'го на Небиляка, але ми, всі діти, осталиса Трайстами. Мене дуже любив прадід і кожду суботу брав на Коштіль у корчму до Толіяна, там купував мені маленький погарчік горівки, хліба білого та й дарабку солонини паприджаної, вадъ кирнадза, а йдучи дорогов, приказував міні всякі небилиці, як я тобі тепер. Та казав, што пуд Погором жили Плондеї, ади — предки сих, што тепер сидят на Осої. А оден із них, Василь, молодий легінь, у саме велике говіння заспівав собі:

*«Аби дзвони не дзвонили,
Тучі би й не били,*

*Коби, любко, не вороги,
Ми бих са любили...
Коби, любко, не вороги,
А й не моя мати,
То ходив бих під віконце
До твоєї хати...»*

А тото ун собі тужив, бо єго мама не хотіла, аби са пубрав із дівков Канюччинов, а коли учула, як співає, зачала гікати на него: «Агі, на тебе, безбожнику, не співай ^у говіння!», а ун і за того заспівав май дуже. «Не чуєш, луципере! – гілікала стара. А не чув би-с дзвони, аж не чуєш!». «Ta, чую», – удповів легінь. «Но, тогди, аж чуєш та не заб'єш собі писок, аби дав Бог аби-с чув дзвони у П'ятницю Великодну!» – прокляла єго.

Кажут, што коли проклинає мама, ото са сповняє, а оно є правда, бо Василь таконь у оту Великодну П'ятницю учув дзвони. Церковник дзвони заязвав, б'є у клепало, а Василь хреститса з перепуди, бо чує дзвони. І так дов своєї старости, кожду Великодну П'ятницю, уд самих опуноч дов суботних опуноч чув дзвони – неперестанно му дзвонило у голові. Тікав саракул, куди муг, прятавса у дзвори, ліса, але пусто.

Та не хотів іти на тот світ із таким проклятьом на душі, а пушов до старої Дінцихи на Діл,

аби го тота научіла, што має чинити, бо стара розумілася на усьому лихому.

«Та, неборе, мусиш у саму Великодну П'ятницю удрапатися на церков із клепалом та, чим учуєш дзвони, зачни клепати, та клепай, доки нечисте не перестане дзвонити у твою голові. Так учиниш, бурше не будеш чути ніякі дзвони», – намовила го стара.

Давно ота стара церков не була така висока, як сіся. Удрапавса Василь на дах, та у самі опуночі на Великодну П'ятницю давай клепати! Люди, як учули клепало серед ночі, подумали, що дес горит, ухопили відра, але нігде не виділи ватру та збіглися перед церкви, а тото лізе з даха Василь Плондей.

«Ти што, іздурів», – закрічав на него пуп. «Та ади, так і так...» – розказав їм Василь свою біду.

Пуп послухав Василя та каже: «Ідіт, християни, спати, бо чорт б'є у дзвони, а дідько у клепало...». Люди розийшлися по хижах, а Василь бурше не чув дзвони, бо скоро по Великодні умер.

ДУША У ЗЗЕРКАЛІ

— Добре што єс прийшла, тетина дитино, бо єм са нагадала та ти буду приказувати за двох славних учарю: Петра Грінчаного та Йонашка Буркута, може, єс чула про них, дідо тобі не приказував?— зустрічає мене тета Ціліїха.

— Ні, не чула нічого про них, дід не розказував — відповідаю.

— Но, тоді я ти буду приказувати, лиш найдам Мірчові молока.

Мірча — це старий-престарий кіт тети Ціліїхи, який вже давно своє відслужив, «а тепер на пензії, най ся угриває літом на призьбі, а у зимі на печі», сміялася тета зі свого кота.

— Кажут, што таких учарю, як Петро Грінчаний та Йонашко Буркут не було, ані не буде, не ото аби на цілу Руню, а може, й на цілий Марамориш, — почала розказувати тета Ціліїха. — А газди-депутати, што збивали літовище,⁵⁰ аж билиса

---

⁵⁰ Літовище — отара овець.

над ними, бо у котрого газди учарили Петро з Йонашком, до того всі люди давали уці. Навесні люди звідають один одного: «Варе не знаєте у кого будуть учарити Петро з Йонашком?», «Йой, та чулисме, що у Василишиного, вадь у Адама, вадь у Піштика, ци Бабичаря...», «Но, тоді там даєме уці...».

І зараз усі давали уці до того газди, у котрого они са наймали учарити, бо були бізуні, што не пропаде ні одна головка. Уд Юрія дов Дмитря они дбали за овечков, аби погодована, аби не храмала, кліщ аби єй не пив, уд дичини боронили. Йонашко сам із медведем розщібавса не оден і не два рази, лиш аби уборонити туту стрижку. Одні казали, що єго путерія⁵¹ була у поясі, який му уплела баба Микитиха, – ади там сиділа, над кодришором, – а було у нюм вовни уд шістдесят і шість яловегей⁵². Та tot пояс 'го боронив уд дикого звіра. I за Йонашка говорили, що ходит ночами данцювати із лісними, та за ото они його уднину допускают до своїх городчику, у яких цвів дикий горошок, а уд того горошку уці давали молока што аж путини⁵³ са переливали,

---

⁵¹ Путеря – сила.

⁵² Яловега – вівця, що ненародила ягнятко.

⁵³ Путина – цебрик.

та хто знає, кулько правди було у тих бесідах.

Петро з Йонашком були добрі цімбори, розумілиса, як рудні браття. Правда, із малих уросли доворох, а так дав Бог, што і катуни служили умісті, а газди жартували з ними, што одну «бабу» собі возьмут, аби са не розлучили поза тим, як са оженят. Але видко, што так їм са судило, аби їх розлучила «баба» ще перед тим, як са оженят. Одної осени прийшли із полонини та са осилишували у Стижереті. А у потоці пуд Стижеретом жив оден Николай Дзвенка, бутинарош⁵⁴. Привів собі жону із Петруженъ, момирланку. Файна, як чудо, а така окаянниця, што юй ні очі добре не стояли у голові. Дзвенка пушов далі у бутин, а молодиця, як косиця, – каже співанка, – тихо сидіти не може, бо кров молода... Унадилиса обидва учарі до неї ходити, та штос са не порозуміли. Бог знає, што там було, бо одного разу на полудни зачали доказуватиса і слово по слово, – запалилиса, ухопилиса за ножі і Петро Грінчаний зарізав Йонашка Буркута. Правда, був і свідок, легінище Ілька Білаша, струнгарив⁵⁵ у Василишиного, але посвідчив, што Йонашко ігравса із ножем та нехутьов упав

---

⁵⁴ Бутинарош – лісоруб.

⁵⁵ Струнгарити – заганяти вівці у струнгу для доїння.

грудьми на нуж, так што устря забігло йому у груди аж до самої колутки. А ото Василишин єго пудплатив, аби так свідчів, бо подумав собі: «Ади, аж один пушов гнити, то не буде гнити і другий у темниці, а село останеса без учаря».

Йонашко не умер на місті, а й повезли го на спинзарь⁵⁶ до Кермешія, а там і сконав. Кермеші го зазвідовав, хто го зарізав, але Йонашко не казав нічо, лиш са улибнув та сконав.

Запрятали Йонашка, усе село прийшло на опривуд, бо го дуже любили, а Петра через два місяці упустили із арешту, бо був свідок, што не ун убив Йонашка.

Учарит собі Петро, але вже не тот, што був, – ходит мовчки, вічно задуманий, але за уці дбає далі, як і дбав, та лиш у Василишиного учарит, бурше не йде до нікого. Аж туй одного разу, дес так через два-три годи, Василишин собі розколов сокиров перст, рубав дров та розколов, побіг на спинзарь із перстом завитим. Кермеші му зашив ци заязвав, дав інекцію, та каже: «Заждіт у корідори, доки вам упишу рецепт». Пише Кермеші рецепт, а коли уйде у корідор, а Василишин студений, загиб, што ні не півкнув. Дохтор чудуєса, як муг умерти здоровий чоловік,

---

⁵⁶ Спинзарь – диспансер.

а люди говорят, што му істекла уся кров. Та не минуло много часу, аж туй забетегла мама Ілька Білаша, того, што свідчив фалшиво, коли Петро зарізав Йонашку. Повіз Ілько свою маму до Кермешія, tot візітерує Білашиху, а Ілько жде у корідори. Коли йде Кермеші у корідор, а Ілько лежит мертвий із очіма упulenими та із язиком усолопленим, гіби го хtos задушив.

Люди чудовалиса, говорили, а уdtak забули, бо ото так є, люди скоро забувают. Петро Грінчаний поза тим, як умер Василишин, бурше не наймався учарити, а й привів собі волошку із Свинного Потока, купив собі воли, вуз та ймивса возарити. А туй і его жона осталаса тяжка, надийшов юй час родити, повіз єй Петро до Кермешія. Она родит, а ун жде у корідорі, аж туй, коли закрічіт раз не своїм голосом: «Йой, люде, не дайте, бо ня душит Йонашко!..»

Ускочіт Кермеші у корідор, а Петро ледви форкає та перстом на дзеркало, што висило на скіні справляє. Ледви го удкойкав Кермеші. Прийшли жандарі, та коли учули, што із дзеркала уйшов мертвий Йонашко та душив Петра, махнули руков та пушли собі гет. А там близько жила стара швачка, прийшла та звідує:

– А тот мертвий де сконав?

– Та туй, – каже дохтор. – У корідори на столі.

- А дзеркало було на скіні?
- Було, – каже Кермеші.
- А чого ви не закрили дзеркало, скоро по тому, як умер tot чоловік.
- Та кому прийшло таке у голов, ми ні свічки туй не мали, утак принесла якас жона, – каже Кермеші, бо знат і ун, што ото так гія покрити чімос дзеркало, коли хtos умирає.
- Но, абесте знали, што душа того чоловіка зайшла у дзеркало і там сидить, а коли увидит когос, хто завинив перед нею, уходить вон та душит. Ану, лиш розбийте дзеркало.

Дохтор ізняв дзеркало, уніс вон та вер ним на каміння. Дзеркало розбилоса, а із него уйшла хмара мраки, а у туй мраці люди упознали Йонашку, але ото так у кліп ока і пропало.

БЕРБЕНИЦІ З ГРІШМИ

Одного разу дідусь збирався йти на ярмарок аж у Поляни. Коли я його запитала, навіщо він збирається йти так далеко на ярмарок, аж ярмарок є кожного вівторка у нашему селі і кожної суботи у сусідньому селі Петрові, він відповів мені, що на таких ярмарках саме барахло, а на ярмарку в Полянах ще можна знайти хосновитих речей, бо полянці добре майстри і не забувають своєї месерії.⁵⁷ Вечором дідусь повернувся з гарною двадцятирічовою бербеницею, якій радів, наче дитина новій іграшці.

– І що ви будете в ній тримати? – запитала я дідуся.

– Та в бербениці можна тримати молоко, бриндзю, муку, а давно тримали і гроші. Твоя прабаба Марія Нисторка розказувала, що одна баба одовиця мала аж дві бербениці золотих

---

⁵⁷ Месерія – ремесло.

грошай, але така скуча та лиха була, што не хотіла дати своєму синові ні жменьку грошай, аби тот са запомуг хоть мало.

«Дайте ми, мамуко, хоть мало грошай, бо ади не встигаю доробитиса, а діти ми ревут із голоду та ходять іззуті⁵⁸ та дрантиві, люди сміються із мене», – просить та благає син, а стара усе своєї: «Не даю ти нічо, бо ади, я хочу са уддати, жду аби прийшов ня усватати пан із вариша⁵⁹ бо не пуйду хоть за якого путегатьоша!⁶⁰ – укажує ми стара.

Што мав чинити бідний син, договоривса із жонов своєв, позичів уд жида грошай, пушов до Согота та си й купив новий анцук,⁶¹ файній обув, білу сорочку, ще й кравату, обстригса файнно по-панськи, упорфіновавса, та убраний так помадярски іде до старої, до мами сей.

«Добрий день, молодичко!», – уклоняєса, а молодичка така стара, што ледве ногу за ногов тігає, і не довижає добре та обпитує⁶² его, як убраний, а як напитала костюм та кравату, а

---

⁵⁸ Іззутий – босий.

⁵⁹ Вариш – місто.

⁶⁰ Путегатьош – з вонючими гачами.

⁶¹ Анцук – костюм.

⁶² Обпитувати – обмацуувати.

на ногах обув – не постоли, а ще юй запахло порфіном, не знала що чинити із радощів.

«Йой, дай вам боже здоровлічка, паночку, а як ви суди заблудили у наше село?», – звідує го стара, рада, що ун юй казав «молодичко».

«Та я прийшов вас сватати, бо ем чув, що са хочете уddати за пана, а я пан із вариша, повезу вас у вариш, та мете панієв. Хочете уddатиса за мене?», – звідує стару.

«Ой, хочу, паночку, хочу, як бих не хотіла, сівешно⁶³ йду за вас!», – аж пудскочіла стара.

«А грошей маєте?»

«Маю, паночку, маю, як бем не мала, маю дві бербениці золотих грошей».

«Но добре, у суботу я прийду із музиками та повезу вас у вариш, удгуляєме весілля, а уdtак сей будеме жити по-панськи», – побістив⁶⁴ стару.

У суботу рано баба устає до днини, бо прииде молодий, та крічіт на когута:

«Устань, когутику, та кукурігай, бо в нас нині весілля!»

Та ледви ізийшло сонце, а у баби на загороді банди б'ют⁶⁵ (музики грають), баба така рада

---

⁶³ Сівешно – вдячно.

⁶⁴ Побістив – пообіцяв.

⁶⁵ Банди б'ют – грають музики.

сідає на вуз, бо єй пан везе у вариш, а «пан» усадив бербениці з грушми на вуз, бо наймив вуз та й музики, та єй обвіз дес одні десять раз округ города, із музиками, та каже:

«Но, гата! Уже єсме у вариши, тепер, молодичко, єсте паніка».

Завів єй назад до хижі, а сам ніби пушов управити гостей, та пропав із бербеницями, повними золотих грошей.

Баба бідна ждала, ждала, а далі почала мацати, аби виділа, што є у пана у хижі. Мацає, мацає, а далі починає опіватиса⁶⁶ «Лавонька, як отамонька!», а як напитала горнець, каже: «Та й шолобан, як отам!», а потім склонила голову на стул, реве та каже:

«Ей, столику муй кедровий,
У тебе лабки яворові,
Пушли мої бербениці,
Пушли мої червонці».

Так би ти знала, доню, на що хоснуют люди бербениці, а я, коли напрячу бербеницю повну грошей, та са оженю, возьму собі паніку із вариша, пожартував дідусь, йому ж уже дев'яносто років.

---

⁶⁶ Опіватиса – голосити.

ВУЙКО ВАСИЛЬ РОСОЛЮК

Багато казок, небилиць та усяких бувальщин наслухалася я від вуйка Василя Росолюка, який був добрим «цімбором»⁶⁷ мого дідуся Михайла Поляка, Губаша, як ще його звали у нашому селі.

Вуйко Росолюк жив на присілку Мала Мигура, ген, аж під самими лазами, і завжди, коли повертається з села, то заходить до дідуся «напитися води свіженької», бо добре знав, що дідусь наріже «солонини»⁶⁸ та кирнадза⁶⁹ і винесе з «повниці»⁷⁰ «шуфлей»⁷¹ студеного винця чи домашнього пива, а якщо ні, то вилізе на «пуд»⁷² і принесе горнятко міцної, чистої, як слізоза, слив'янки.

---

⁶⁷ Цімбор – друг.

⁶⁸ Солонина – сало

⁶⁹ Кирнадз – ковбаска.

⁷⁰ Повница – підвал.

⁷¹ Шуфлей – глечик.

⁷² Пуд – горище.

Коли дідусь ставив все це на стіл, вуйко Росолюк, хитро посміхаючись, підходив до кутка, де завжди клав свій військовий мішок та палицю, бо кульгав на ліву ногу, і витягав «свіженкої куки», тобто свіжого хліба.

— Дивись, Mixa', што за кука. М'якенька, як пампух, а біленька, як сніг, якраз до солонинки та кирнадза.

І так вони частвувались, розказуючи різні бувальщини, або спогадуючи про минуле.

Одного разу вуйко Росолюк розказав про стару ворожку Марію Копилиху та її чарівну ікону, «яка знала все, що котиться на світі».

ЧАРІВНА ІКОНД МАРІЇ КОПИЛИХИ

Колись я страх любив коней, – почав розказувати вуйко Росолюк. – Не є ні казки, люблю їх і тепер, та удколи ми бутуг⁷³ розчавив левчу⁷⁴, уже не можу запрягати їх до воза та ходити перед них, бо до коня гія швидкого котіша⁷⁵, а з мене який котіш? За тото єм продав коні, та єм купив воли, бо воли ліниві, як і я. Колис єм мав і по дві пари коней, бо ти знаєш, Міха', як ото було давно, коли єсме бутинарошили.⁷⁶

Дідусь зітхнув і кивнув, мовляв, знає, а вуйко, перехиливши чарчину, продовжував розказувати:

– Одного разу єм купив пару коней уд Дюрія Сліпого, із того боку Тиси. Із Трібушан. Такі

---

⁷³ Бутуг – колода.

⁷⁴ Левча – нога.

⁷⁵ Котіш – конюх.

⁷⁶ Бутинарошити – лісорубити.

коні, як шаркані, люті, цмокнеш на них – а вони рвутся, як звірь. Пуйду із ними до Сигота на торговицю та запутаю усі чотири колеса на возі натеръханому⁷⁷ каміннями, та ще й по чотири волохи сядут зверъхи, а коні потягнут пошморски вуз ідгорі Добоняшем, гіби би го і не було. Хрестилиса волохи, не інше, а циган Пепі жити ми не давав: «Продайте, пане Василю, міні сесі коні, та продайте», і гроши утігає. «Просіт, кулько хочете за ні, я вам – куку у руку», а коли видів, што я не хочу їх продати ні за які гроши, каже міні: «Не мете, газдо, мати хосну із коней, бо украду їх уд вас; аби ня чорт забрав, аж не украду!».

«А пропав бес, абес пропав із циганом нещасним!», – думаю собі я, але таконь іду у зелізний бовт⁷⁸ та қупую моцну колодицю до дверей на хлів, а вночі буду язати пса коло хлівних дверей, та украдеш ти, цигане, песю матір, ото украдеш!

Та дес так через місяць пугнавем у одну неділю коні на Котову Поляну, запутав єм їх, а сам собі звернувса на моружок припочити, та чорт знає, як єм припочивав, як єм не приочивав, правда,

---

⁷⁷ Натеръханий – навантажений.

⁷⁸ Бовт – магазин.

коли єм ішов на Котове, Петро Йовжію дав ми два погарчики грушовки, бо єм уснув, як камінь, та пробудив єм са на пуд вечур. Схоплюса, коню не є, гіби їх вода забрала. Біжу у ліво, біжу у право, коню не є! Подумав єм, што, може, поскакали дому. Іду дому усьох звідую, але ніхто не видів. На другий день пустив єм са лісами шукати їх та пусто, пропали та й годі! Два тижні єм ходив по сусідних селах, шукаючи та звідуючи, пусто, не видів ніхто моїх коней.

Гріхуюса на цигана, а тот до мене:

«Но, газдо, аж єс бізуний – дай ня у право, аж ні – цукі, бо ти пудпрячу сліди!»

Што єм муг чинити, не був єм бізуний, што ун украв коні.

Далі так ня намовила моя тета Одотя, аbih ішов до старої Марії Копилихи на Яворове, бо ота ми укаже на фікс, де мої коні.

«Удки стара знає, де мої коні?», – звідую я тету.

«Йой, Васі’, не говори пусте, бо Копилиха має образ уд одного чорнокнижника, і на тум образі видит усє, што са койт на світі!».

Доти ня наговорювала тета, доки єм не пушов. Захожу до хижі, а стара така погана була, што мороз ми побіг горі попереком.

«А ти чий будеш, молодяку?», – звідує ня стара.

«Я Анни Росолючки син», – кажу старуй.

«Ага, та який бай тя пригнав до мене, дівки ци молодиці?»

«Коні, пропали ми коні», – кажу старуй.

«Ага, хоч знати, де твої коні», – каже стара, запалюючи лояну свічку пуд одним старим закуреним уд диму образом, што висів на стіні.

«Та, хочу», – кажу юй.

«Но, тогди іди та жди ня вон, на призьбі, а я зараз уйду та ти укажу, де твої коні».

Посидів єм дес оден добрий пучас, аж уходит баба вон та каже:

«Твої коні, неборе, не пропали, а украв їх уд тебе один твуй цімбор, та їх перепродав, не сут у него, колис ун признастся тобі сам, але гроші за них ти не верне. Ти, неборе, коні не шукай, бо тя годні довести до смерти, май добре забудь, а тепер іди із Богом, не возьму уд тебе ніч». Але я хотъ єм не віровав тогди, што ми наговорила, пуслав єм юй тетов Одотьов два літери слив'янки.

Так пропали мої коні, а кулько году тому, перед тим, як мав умирати Петро Йовжін, наказав за мнов, бо довго са карав перед смертьов, ніяк не годен був сконати. Я пушов до него, а ун каже:

«Перебач ми, Васи, бо я украв тогди коні уд тебе. Пепі циган ня намовив, та ні не заплатив

ми за них, а й казав, што аж ми буде ходити рот,
замелдує ня, што єм украв коні. Перебач ми,
цімбо'! Коли єс ішов на Котове, я ти дав горівки,
у якум мочілиса головки із маку, абес уснув
твердо, так було, Васи', абе-с знат!».

Так я гостив із моїми куньми.

РУБАЙ ШАБЛЕ, КОЛИ БАЛТО!..

Якось до дідуся зайшов вуйко Іван Добрука, який працює лісорубом, і почав нарікати на свою важку працю.

– Еге, тепер добре вам лісорубити, – зітхнув дідусь.

– Як то добре? – здивувався вуйко.

– А так, Іва, сядете собі в акчелерант⁷⁹ – і гайда в заробітки! Спите в чистих бараках з лектрикою⁸⁰, телевізором та радійов, з теплов водов та м'якими постелями, жури не маєте, што живд вам не уплатит роботу, а робота... яка там робота?.. Дружба бренькне, бук упаде, трактор привезе на рампу, макарава⁸¹ усадит 'го на перідок⁸² – і вся робота!

---

⁷⁹ Акчелерант – швидкий поїзд.

⁸⁰ Лектрика – електричне світло.

⁸¹ Макарава – підйомний кран.

⁸² Перідок – вантажівка для перевезення дерева.

Еге, а ми давно по тижневи чупітаємо пішки до того заробітку, а там колиби повні блошиць та всякої нехарі, спиме на чатині⁸³. Не було чим постелити, ні чим накритися, воші нас розідали. А роботи?! По пув днини цінікаємо пилов, доки звалиме бука, а уdtак доки го порубаєме та куньми потягнеме на рампу, а там цапінами на вагони, – горе души! А коли прийде платня, жид каже: «Ото та й ото єсте не учинили так та й так, тобі та й тобі тулько та й тулько грошей ізтігаю із платні!».

Вадъ трафлялоса, што зовсім нас не уплатит, та вертаємеса дому без грошей.

Егей, казав міні муй дідо: «Такі настанут часи, што не будут люде пилов валити буки, ані сокирами колоти, бо буде – рубай шабле, коли балто! Я не віровав діда, а ото дивиса, слава Богу, і я захопив такі часи!

---

⁸³ Чатина – смерекові, або соснові гілки.

ЛЮДИ, ГОРІТ!

— Давно, скоро по войні, рубалисме дрива у Борші, дванадціть нас було, як тих опришку Добошових, а колибка така маленька та низенька, што ні завіситиса не є міста. Та одної ночі, не знаю як у фени, скочила іскра на суху чатину, і ймивса потлаж, на якум єсме спали, — почав дідусь, розказувати іншу пригоду, мабуть, щоб розвеселити трохи вуйка Добруку. — Першим побачив Іван Оленюк і, схопившись, пошепки указав: «Люди, горит!», а сам гайда пакувати все своє майно в бисаги. А коли вже бисаги були готові, мало май дужим голосом указав: «Люди, горит!», і далі хапле постоли, сокиру та сардак, і наново ще май силним голосом: «Люди, горит!». «Што є бай?» — звідує заспаний Николай Бабичарь і обертається на другий бук, а Оленюк, як са увидів у дверьох, та як закрічіт не своїм голосом: «Вставайте, люди, бо горите!».

Люди посхапалиса, кождий хапав што муг, бо не мали міста один із-за другого, — та у двері вон!

Господи, яка ингримидяла⁸⁴ була, бо ватра вже палала, і кождий хотів рятовати своє, але много всякого згоріло, і я оставса без лівого постола.

— Ти один, песиголовцю, не муг єс нас ізкорняти, коли єс видів, што гориме? — закричав на Оленюка Бабичарь.

— Та я чотири рази вам казав: «Люди, горит!», хіба я виден, што ви харчіте та не чуєте? — знизав плечима Оленюк.

---

⁸⁴ Ингримидяла — метушня.

МАДЯРСКЕ ПРАВО

А давно, ще малим хлопцем, дес так у дванадціть-тринадціть году, напало на мене іти у бутин, заробити грошей, бо вже ми наїло бігати іззутим та із сороччинов дов колін, без гатей, бо няньо ні не хотів чути, аби нам купив постолята, а нас нівроку – аж восьмеро, – продовжував дідусь розповідати нам з вуйком Добрукою про свої лісорубські пригоди. Бо він, як і сам признавався: «Мене легко рушити, а тяжко сперти». – Мама, бідна, ревала та просила ‘го:

– Купи, Никола, постолята та якіс надрачки хоть сим, што уже пудросли, бо сором світа висят їм пузочки з-пуд сороченят.

Але няньо не хотів ні чути:

– Я ледве, коли ня узяли служити мадяри, мав єм постоли, Гафі’, а їм на яку болу постолу? – сердивса няньо і на тум кунчаласа бесіда.

А раз я кажу няневі, дес так поза Сятов Недільов, коли бутинароші рушали у бутини, куди хто муг:

– Няню, што би було, абих я пушов у бутин та заробив грошей?

– Не йдеш, на маттеринусей, шмаркачу, хто тебе возьме у бутин, што меш чинити, мухи кулчіти?! – ревкнув на мене няньо.

«Покажу я вам, які мухи буду кулчіти», – подумав я і гайда через сад та через кашицю право до нанашка Бойка. Нанашко сидит на призьбі та курит собі піпу, а я ні дві, ні три:

– Слава Йсусу Христу, нанашку, прийшов єм до вас, абисте ня брали із собов у бутин.

Нанашко подивився на мене, а я аж побляк із страху, што укрічітса, як і няньо, а далі каже:

– Та гія би ми одного хлопця такого, як ти, коні годувати, а, може, бес і дрива у сажні складав.

Я такий радий, біжу дому, аж лечу, ледве перстами земню дотикаю. Хвалюса мамі, мама – реве, хвалюса няньови, а няньо – гордий, засміянний, ідемо до жида Фолхва постоли купувати, а мамі наказує, аби ми дві пари гатей ізшила.

– Дуждав’єм, – каже, – сина у роботу управляти.

Рушили Бойкові бутинароші у Вишави, і я з ними, такий гордий, што ні псови дороги бих не пропустив. Але нанашко не йде із нами, а Ілька Фофняка старшим умісто себе поклав.

— Слухайте Ілька так, як мене, бо я мушу, ади, хижу донці здоймити, дов Богородиці перебудете і без мене. Із хлопця сміх не бийте, бо будете мати до діла ізо мнов!

Дуйшилисме на місто, покопали колибу, а на другий день — на роботу. Котіші не хотять, аби я їм коні годував, а Ілько Фофняк не знає, што ми дати робити, аж надходить і старий Зозуляк та каже:

— Може, буде ізо мнов дрива пилити, бо моєго Івана узяли мадяри служити.

— Та, про мене, най пилит, — каже Фофняк.

Зачали ми із Зазуляком пилити дрива, та чіста комедія — дідо старий, я ще «шмаркач», а май много дров напилимо за день, як другі говгери. Фофняк зачав ненавидіти нас, а мене, чим люди сядут на пігень, гонить принести води. Іду, што буду чинити. Так єсме пилили шість тижню, доки старий Зозуляк не розбетегса, удвезли го у коргаз, а міні каже Фофняк:

— Сяке-таке, суди-туди, іди собі, неборе хлопче, дому, бо што меш туй чинити, ади Зозуляк...

— А гроші? — звідую я, бо знав єм добре, што маю дустати двадціть пенгу, як і старий Зозуляк.

— Та не журиса, — каже, — за гроші, я тобі понесу дому на Богородицю.

Я учинив собі кулешу, ізварив котелок ріпи, завив у рушник та рушив дому. Два дни єм ішов піші, нуч єм переспав у Леурдині коло пазніка, што сокотив Сільську хижу.

Прийшла Богородиця, вернулися бутинороші дому, а Ілько Фофняк ні гадки не має мені принести гроші. Скаржуса нянькови, а нянько до мене:

— А ти што думаєш, шмаркачу, што чоловік ти принесе дому гроші, ану, завтра рано іди до него! — закрічав на мене, а утак роздумався. — Вадь май добре пуйду я, бо ти забудеш подякувати чоловікови.

Пушов нянько до Фофняка, а тот до няні:

— Які пенги, Никола, ще я за него заплатив у магазині два пенги та й тридцять філеру, бо легінище лиши мормоладу та кирнадза жер, а хто знає, ци не фасовав цігаретлику та шпірю, файно єс го уховав.

Господи сятењкий! Гадав єм, што пурве нянько по мені ремінь, водов ня мама одливала.

— Буйса Бога, Никола, уб'єш ‘го!, — ломила мама руки.

— Уб'ю ‘го та удсижу, але буду знати, што не маю барабонта коло бухні, — плюнув сердито, а утак утворив двері, фирмнув мнов на загороду:

— Заберайса куди хоч, дому не вертайса!

Іду до нанашка та й кажу, што єм гостив.

– А Бог би їх побив обох і Фофняка, і няню ти дурного! – залаяв нанашко.

Нанашка ми дала другу сорчку, бо ота на мені була кровляна, умастила рани свинячов мастев, а нанашко взяв ня попуд плечі та повів на Коштіль до копітана жандарю. Тот услухав нанашка та пуслав пірянику за Фофняком та й за няньом. Заязаних їх привели. Першого завели Фофняка. Бив го копітан та бив, а удтак каже:

– Марш дому, а через два часи принесеш сто пенгу, бо ади, што готсив хлопец із поза тебе!

Удтак завели і няню, та не встиг бідний ні уклонитися, бо як го ударив копітан, право пуд столом зоперса.

– Абес знов удрогий раз бити хлопця, – каже нянькові.

Так аби ви знали, яке було мадярське право.

ГУБАШ

Одного разу, повертаючись з поля додому, дідусь знайшов на дорозі сокиру. Обзирав її та вертів нею на всі боки цілий день, а вечором каже до вуйка Добруки:

— Дивися, Іва, яка сокира. А ю што за сокира, ба хто єй загубив? Сокира рущанська, із звуздя, лише у Рускуй такі сокири чинят, бо таких ковачу, як рущани, не є на всий Марамориш. Аж бис чув, хто загубив, прижени го до мене.

— Аж хтос са найде — добре, аж ні — ваше щастя, — посміхнувся вуйко.

— Ге, та яке там щастя, — махнув рукою дідусь.
— Казав Премудрий Соломон: «Аж найдеш — не радуйса, аж загубиш — не сумуй», а ти тямиш старого Губаша із Великого Бичкова?

— Як абих не тямив, ходив єм на сіянки, ун був кірон⁸⁵, добре платив.

---

⁸⁵ Кірон — наставник.

— Ге, такого кірона май рап⁸⁶. Но, та старий Губаш, коли був молодим, був дуже заможним чоловіком, кіронив, мав по дванадцять пар коню, ходили жиди за ним і куди кождий го розтігали, аби їм вів людей на роботу у ліс.

А одного разу у Требушаньох звалив сокиров старого дуба, а дуб, як падав, порунтав каміння. Дивитса Губаш, а ото штос блищит на сонци, при-дивитса май добре, а ото золоті гроші, цілий котелок червонцю. Хто знає, хто їх там закопав, може, опришки, може, злодії, а, може, і якийс боєр...

Приніс котелок у бараку, де спали бутинороші, та їм каже: таке і таке єм гостив. Дав і їм кождому червонців, навчів їх, аби сей держали язик за зубами, бо за таке діло годні їх жандарі тігати, пугнав одного за горівков, другого, аби зарізав барана, третього за вином, а увечері всі гостяться веселі: ідять, п'ють, співають, флуеркають, лиш тільки Губаш сидить супираний⁸⁷. Пити п'є, але ні не іст, ні не веселитса.

«Ба што варе такий супираний наш кірон?», — чудуються люди, аж придивляються, а Губаш реве. Так реве, што аж сіпає ним, а з очей слизи, як буб котятса.

---

⁸⁶ Pap – рідко.

⁸⁷ Супираний – сумний.

«Зашто ревеш?» – звідуют го, та зачінают розговорювати: «Не реви, бо такого чоловіка, як ти, рідко найдеш, маєш добрий заробок, коні, газдуство велике, а тепер ще й золотих єс найшов...»

«А й, за того й реву, што ади я маю доста кожного, грошей у банці маю, што сей загадую, ото сей куплю, а дивися на того ще й котелок із золотими єм найшов. Не муг хтос другий найти, якийс бідняк, аби са задопомуг... Правду кажут, што пес на май високу купину керинит, аби май висока. Не є правди на світі, ой не є, а мені вже нашто бути май богачем, нашто, люди добрі, нашто? – ревав Губаш.

Аж не минув ні тиждень, згоріла хижа у Губаша. На другий тиждень уд якоїс пошести здохли всі коні, а до того ще й банкер пропав зовсім із грушми. Із тяготи жона му розбетегласа, земню продав, покелтував усе, што мав, на дохтори, але геледити не геледила, умерла. Перша жона, бо стара Марія Губашіха, вже другов жонов му була.

Оставса Губаш без лея, бідний, як церковна миша, з тяготи са розбетег, робити не годен. Продав останню дарабку земні, купив собі револьвер, дав грошей і на церков, аби му Бог простив гріхи, бо мав план застрілитиса, а

решту поклав у жеб, аби мали люде зашто го погребсти. Але перед того пушов у Солотвину у баню скупатися. Як купавса, як не купавса, бо му цигани украли одежу зовсім із грушми та з револьвером. Оставса Губаш голий, як го мама родила.

Хтос указав жандарям, тоти шукают цигану, а Губаш смієса, што пукає, бо каже: «Вже май темним ковдушом, як єм тепер, не годен єм бути, бо не маю нічо...».

Так іскапав Губаш, што не застріливса, а удтак помали, помали задопомугса, оженивса, мав дітей, жив помірно, багачем не хотів бути, чім мав май много грошей, давав бідним.

Так чинив Губаш, коли найшов – сумував, а коли утратив – радувавса. Розумний чоловік був.

ЗА ГРОШІ НІ БЕСІДИ

Під стіною дідусевої хати, відколи я пам'ятаю, лежить складена купа сухих дерев. Дідусь час від часу то розкриває, то накриває їх старою веретою.

— Навіщо вам тих сухих дерев? — запитала я одного разу дідуся і, не чекаючи відповіді, додала:

— Порубайте їх на дрова.

— Та што ти, доню, таке говориш?! — аж скрикнув дідусь. — Які тото сухі дерева... Тадь ото лаби⁸⁸ до драчовання⁸⁹, дивися на ню, яка хитра, ні сіло, ні впало — сухі дерева! Та звідки тобі знати, — перейшов дідусь на лагідний тон, — драчовання — уже давно призабута месерія. А давно, йой, у якуй самі були драчарі, бо ото не хотъ хто умів драчовати, а ще як драчарь був легінем, то ото билиса дівки над ним, бо не годен було руняти драчаря із темним каланником, який бутинарив

---

⁸⁸ Лаби — кобильниці.

⁸⁹ Драчувати — трачувати, різати колоду на дошки.

палмашем⁹⁰. Коли такий легінь усватає дівку, то єї родичі хвалилися на все село: «Ади, нашу Марію, Василину вадь Анну (вже як єй кликали), усватав драчарь». А тепер ні не знаю, ци би хто, окрім нас двох-трьох старих, умів драчовати, бо зачали привозити із України «Дружби», уdtak і у Романії угадали «Ретезати», а тепер повно гатеру⁹¹, што їх гонить курент⁹², кому вже гія драчарю?.. – з досадою запитав, мабуть, себе самого дідусь.

Правда, і давно були такі гатери, але того один на дві-три села, а решта все драчувалоса драчков. Я дуже са паровав драчовати із старим Дьюканом, дідом сего Дьюкана, што має молочарню у Запотоці. Ото один драчар стояв горі на лабах, а другий долу, на земні. Долу було май тяжко, бо усе фіресиня⁹³ ти сніжило у очі, але старий Дьюкан боявся висоти, хоть ото не було так високо, може, два митри уд земні, та не хотів ні раз драчовати горі, на лабах.

Та один раз так нас уфітькав один лайдак, што і тепер ми чудно, як ото кажут: уфітькав нас

---

⁹⁰ Палмаш – простий (так би мовити некваліфікований) робітник.

⁹¹ Гатер – пила.

⁹² Курент – електричний струм.

⁹³ Фіресиня – тирса.

стоячі. Драчовалисме у Ямі Накладоватуй, а ун приайде та каже нам:

— Люди добрі! Мав бих десять смерек по-драчовати на дошки, што кажете?

— Подрачуєме вам. Де маєте смереки? – звідуєме ми.

— Та туй, – каже, – недалеко, пуд Шведуков. Коли приайдете?

— Та уд понеділка, – каже Дьюкан.

У понеділнок рано ми ще спиме у колибі, а ун уже прийшов із возом перевезти нашу серсаму.

Зачали ми драчовати, а ун у кожді два-три часи кличе нас істи, а ми такі раді, бо того були тяжкі годи, ми іли кулешу із ріпов та фасулями, а ун нам мняса козячого, солонини, кирнадза, сметани, масла – раз якої хочеш добрені, а ще корчага з горівков.

— Іште, люди! – каже нам. – Іште та пийте, кулько хочете, а за гроші... Ні бесіди!

— Йой, який добрий газда. – каже Дьюкан. – Дивиса, як дбає за нами, а ще й нагадує, што гроші бізуні, абих са не журили.

Ми драчуєме, і так нам весело, так нам добре, бо істи кулько хоч, а погар сливлянки так ти пудкріпит тіло, што ні не чуєш фарадчак⁹⁴.

---

⁹⁴ Фарадчак – утома.

Два тижні ми драчовали, бо смереки були товсті, але легко їх було драчовати. Коли єсме докунчали, газда каже:

— Но, завтра прийдіт у село, до мене дому, бо вам хочу учинити гостину.

Спустили ми са у село, так поза службов, бо ото було у неділю. Газда нас закликав до хижі та честує і хвалит нас перед своїм кумом:

— Таких, — каже, — драчарю май рап, ади за два тижні фошнули на дошки десять смерек.

— Чемні драчарі, — хвалит нас єго кум.

Ми іме, п'єме, а Дьокан шепче міні:

— Што кажеш, Міха', може, возьмеме уд него май дешево за митер дошки, як уд жида, бо ади, як нам добре було.

— Йо, уйку! — кажу я.

Газда увидів, що ми перешіптуємеса, та звідує:

— Штос є бай, люди добрі?

— Та не є ніякий бай, ади ми з Міхайлом дого-ворилиса, аbih не узяли уд вас тулько, як уд жида, у якого драчуєме.

— Што абесте не узяли? — звідує.

— Тадъ, тулько грошей, — каже Дьокан.

— Яких грошей, у Бога!? — удразу насердивса газда.

— Тадъ, за дошки, що єсме вам подрачовали.

— Та ви, люде добрі, здуріли? Я вам казав
кларно⁹⁵: іште та пийте, а за гроші — ні бесіди!..

Ми глипнули один на одного, знялися та
пуйшли. Таке ми гостили драчуючи, а тепер...
— махнув рукою дідусь і взявся накривати своє
приладдя.

---

⁹⁵ Кларно — ясно.

ФАСУЛЬКИ ДРУБЕНЬКІ, ІЗВАРЯТЬСЯ СКОРО...

*«Пуслав мене муй миленький фасульки варити,
А сам пушов з цімборами до коришмочки пити.
А фасульки друбнесенькі цілий день кипіли,
Прийшов милий з цімборами, ледви їх ізіли...»*

З верхньорівнянської співанки

— Такої здоровової страви⁹⁶, як із фасуль, не є на світі! — говорив часто дідусь. — А ще, як єй заправиш сметанов, та ще «аби свиня ступила»⁹⁷ у ню... та тото вже май великої добрені не є на світі! З таков стравов хоч коси, хоч драчуй цілий день, не дугонит тя ні голод, ні фарадчак.

Егей, давно драчуєме із старим Дьюканом у газдей коло хиж та, коли нас газдиня звідує: «Што, вам, люди добрі, ізварити істи?», ми в один

---

⁹⁶ Страва – тут борщ.

⁹⁷ «аби свиня ступила» – аби була свинина.

голос: «Фасульок, чесна газдинько, фасульок!...», а удтак уже ждеме та угадуєме, чи ізварит страву із фасуль, чи учинит тертих, чи, може, бобком⁹⁸ із часником, заряжених солонинов?...

Та одного разу драчувалисме у одної волошки із Свинного Потока, ади там, кунця Швацкої Толоки. Договорилисме са із волошином, дав нам гроші та й казав, што чотири раз істи, як тому слід: обід⁹⁹, полуденок, ожоня та й вечеря. Пробудилисме са так дес перед тим, аби зийшло сонце, та драчуєме, што аж дим іде з драчки. Драчуєме та усе оком крадъкома на двері – ци не уйде волошка нас кликати обідати? Та де!.. Сонце пуднялоса до серед неба, а она – ні габар... Коби хоть осінь, та вже бис найшов яблук, груш, вадь слив, а ото кунця зими – раня весна, тулько корч какадерю¹⁰⁰ коло нас, а какадерьюм «червака не замориш», далі ти буде шкрябати у отрунку¹⁰¹, доки не зможеш робити, бо «голод – не нанашко¹⁰²», – казали старі люди.

– Забула газдиня за обід, – кажу, гурько сміячіса, Дьоканови.

---

⁹⁸ Бобком – цілими зернинами.

⁹⁹ Обід – тут сніданок.

¹⁰⁰ Какадерь – шипшина.

¹⁰¹ Отрунок – шлунок.

¹⁰² Нанашко – хрещений батько.

— Забула, Mixa', забула, забув би за неї негаразд,
— смієса і старий Дьокан.

— Перебудеме дов полудня, уйку.

— Перебудеме, Mixa', якос перебудеме.

Дотягли ми якос дов полудня, задзвонило, а волошка то з хижі на загороду, то з загороди до хижі, а нам ні слова не каже, не кличе полудникати.

Я лізу в корч за какадерем, лізе і Дьокан, кронцаеме, запиваєме водов, та беремеса за драчку...

— Mixa', тобі удти, із горі, май добре видко, будь дуже атент¹⁰³ на двері, бо сеся газдиня, як видко, не буде двичі кликати нас полудникати.

— Йо, уйку, — кажу єму та не розліплю очей уд дверей, але пусто, газдиню болить іззаду про наш голод. Тогда єм са нестерпів та кажу юй:

— Кулько часу, газдинько?

— Та ади, уже фірталъ на четверту, — відповідає.

— Йой, уже фірталъ на четверту, а ми ще нічо у роті не мали, — йойкаюса я.

— Агі, як скоро минуло, а я забула за вас, та зараз, зараз, — заспокоїла нас.

Драчуєме далі, туй минула і ожоня, зараз вечорі, ми додрачували, а волошка не кличе істи.

---

¹⁰³ Атент — уважний.

— Ще не є готова іда, газдинько? — звідує і Дьюкан, — Бо ади ми докунчіли, але з голоду не доплентаєме дов дому.

— Йой тадь, теперъ ём поклала фасульок варити, але ото дробеньке та скоро са ізварит, — сплеснула руками волошкa.

— А варив би тя чорт у пеклі! — плюнув старий Дьюкан. — Ідім, Mixa', бо фасулям гія добрі три-четири часи, аби са ізварили.

Та так, ми голодні, як пси, ледви доплентали дов дому!

ТОВАРИШ МІХАЙЛО ПОПОВИЧ

Доки були мадяри – нам хліба давали, як прийшли товариши – не було муки на книші, а як прийшли комуністи – не давали істи, – часто говорив дідусь, після чого уточнював: Тото пуста бріхня, бо такого добра, як при комуністах, ні було, ні буде... Товариши, ото були люди, не фіглі! Уміли дати решпект робутникови, не як давно жиди, вадь ади теперъ патрони¹⁰⁴ (підприємці) валедні, робиш цілий місяць, а не знаєш, за што робиш, ци тя уплатят, ци ні. А давно ще й такого було, што наміс грошей прийде пуліція та тя уб'є добре, вадь запре на тиждень у арешт, бо каже: накоїв єс шкоди, із-за тебе має пан утраток! Вай-вай-вай, кулько було такого... А як прийшли товариши, записали нас у ПМР¹⁰⁵(Румунська робітнича партія), дали

---

¹⁰⁴ Патрон – підприємець.

¹⁰⁵ ПРМ – Румунська робітнича партія.

нам черлені леджітімації¹⁰⁶, та і ми уже партідні – товариші з товаришами! Ге, ге, добре було. Ідеш у роботу, де хоч, хоть у який бутин, стат ти даст білет на машину¹⁰⁷ дус-інторс¹⁰⁸, не пусте, дуйдеш у ліс, а там магазин, повен добрені: мнясо, солонина на долонь затовста, масти доста, муки, цукру, рішкаші¹⁰⁹ фасуль, ріпи, гороху, а конзервей та джемуля, раз якого загадаєш... Рубай, печі, вари та пакуй у себе, кулько хоч! А одежу... уберут тя запусто, як пана, ні не є што говорити: чізми¹¹⁰ «Агріпи», тепер не є таких чізем із гумію, шалопети¹¹¹, у зимі пуфайки¹¹² та шуби, капішони та каски на голов, ще й ґаті та тріковки памутові¹¹³, штромблі¹¹⁴ бав'яні, а спати у бараках теплих із вілонями¹¹⁵ та з радійов, вадь із телевізором, пораз у суботу увечері прийдуть та ти крутят кіно, спиш собі,

---

¹⁰⁶ Леджітімація – квиток.

¹⁰⁷ Машина – поїзд.

¹⁰⁸ Дус-інторс – туди і назад.

¹⁰⁹ Рішкаша – рис.

¹¹⁰ Чізми – чоботи.

¹¹¹ Шалопети – комбінезон.

¹¹² Пуфайки – ватники.

¹¹³ Памутові – фланеловані.

¹¹⁴ Штромблі – шкарпетки.

¹¹⁵ Вілонь – електричне світло.

як боєр¹¹⁶, припочіваєш, минут два тижні – форшуш¹¹⁷, минут ще два – лікідаре¹¹⁸, коли май було такої добрені, як при товариших?..

А як ти штос не надяку, йдеш та мельдуєш на партід: нам не дали ото вадь ото, а товариші партідні шлуть контроль, а контроль забіжит мижи кірони¹¹⁹ як половик мижи кури, горе їм души!

Тямню, раз єсме робили у Тиргу-Жіу, паркет¹²⁰ у панті¹²¹, рампа далеко, трактор са поломив а ще до того із аprovізіонаре наміс того, аби нам прислали ланци та пилники до «Дружбей», прислали нам до «Уралу». Такі ходиме суєтні, што раз, ішли бих на сектор, та як пуйдеш піші тулько кіломитру, дес сорок. Ждеме, раз через три дни уйшов «Бучаг» за бутугами, ми натеръхали та наказуєме шоферови, аби уйшли меканіки потокмити¹²² трактор та й аби із аprovізіонаре нам услали другі ланци та й пильники, а сесі най сей наб'ют у..., Боже, ня прости!

---

¹¹⁶ Боєр – боярин.

¹¹⁷ Форшуш – аванс.

¹¹⁸ Лікідаре – зарплата.

¹¹⁹ Кірон – начальник.

¹²⁰ Паркет – ділянка лісу.

¹²¹ Панта – схил.

¹²² Токмити – ремонтувати.

Ми ждеме, а ото – ні сла ні пусла, через другі три дни убіжит оден анджінірь із «Газиком» та до нас:

– Сидите, а продукції ніякої, запусто хліб істе, неваловшники! – розкрічавса на нас.

– Тадь, пане, дивітса – так і так, – кажеме ми, але ун ні слухати не хоче. Уліз у мотор¹²³ та бренькнув сей на сектор.

– А Бог би го побив! – залаяв Міхайло Попович. – Покажу я єму, на чум світ стоїт. Та лагодит мішок.

– Де йдеш, Mixa', – звідуєме єго.

– Та де, йду на партід шукати правди.

– Но, коли так, то ідеме і ми із тобов, не лишеме тя самого, – кажеме ми.

– Як собі хочете, – каже Міхайло, але видко по нему, што радий.

Зубралисме са та ідеме, переспалисме у одного чоловіка, устали раненько, а на другий день на полудни заходимо у бірови. Ми всі убрані по-руски, а Міхайло у нових шалопетах, у чізмах, мустяца¹²⁴ пудкручена, як у Сталіна.

– Де пани-товариші? – звідуєме портаря (вартового).

---

¹²³ Мотор – машина.

¹²⁴ Мустяци – вуса.

- Та ади, зубралиса на шідінцу¹²⁵, шідінцуют.
- Заходьте удну, зараз і я зайду, – каже нам Міхайло.

Ми зайшли, а дес так через фірталь заходит і Міхайло, а ми мало не оставпіли!

У Міхайла на шиї висит краватка, всі шефи повставали, кланяються, всі просять сідати, а ун дивиться на них сердито і іде у задний шор, утігає ірку¹²⁶ та клайбас¹²⁷ та ніби зачінає писати, але не пише нічо, бо не вмів писати.

Шефи дивлються на него та перешіпуються, думают – ун якийс товариш-пан із партіда. Та перед тим, як мали кунчати шедінцу, просят го до слова, бо ун, коли заходив, удну записав са на слово.

- Має слово товариш Міхайло Попович!
- Товариші, зашто б'єте сміх із товаришу робутнику?

Шефи увалили очі одні на других, та пожовтіли, як вуск.

– У Великум Витую трактор уже тиждень як не робит, а механіки б'ють футбол.

Якийс дурень із аprovізіонаре услав ланци

---

¹²⁵ Шедінца – засідання.

¹²⁶ Ірка – зошит.

¹²⁷ Клайбас – олівець.

та пилники до «Уралу», а їм гія до «Дружбей», а сес цуцлик із продукції крічт на них, што не є продукції! – справив Міхайло перстом на анджініря, а тот мало са не забив пуд стул.

Тогди деректор дав ордін, аби нам скоро дали істи у кантині та спаня, а на другий день дав мотора, аби нас увіз у паркет, дав усе, што гія та й меканіку, аби потокмили трактор, такі були товариші, а теперъ, горе души лісорубам із патронами!

РІЗДВЯНА РОЗПРАВА

Давно, ще перед другов світовов войнов, дес так сорокового, вадь сорок першого года, – розпочав дідусь нову історію, і скоренько додає: – ото война уже зачала, але нас іще не узяли на фронт. Тямню добре, гейби тепер перед мене стоїт Дмитро Росоха із Трібушань – високий, як дуб, файний, кучерявий, із пудкрученов мустяцов, у щапці-брумарці та зшитим із штофи палтоном¹²⁸ у будьошних надрагах¹²⁹ та у бокончах катунских¹³⁰ – такий собі файний, як чорт, пропав би! А носивса по-мадярски, бо був учений, мав свуй кабінет коло трібунала у Рахові, був фішкаришом¹³¹, не одному бідалахови допомуг, много раз і без грошей, ще й ун помогав

---

¹²⁸ Палтон – пальто.

¹²⁹ Будьошні надраги – штани галіфе.

¹³⁰ Катунські бокончі. – військові черевики.

¹³¹ Фішкариш – адвокат.

грушми, коли чоловік у біді, такий добрий, як дарабка хліба, лиш на рану клади, але мав одну хибу, дуже курварив, ходив за молодицями, што аж. Я служив у єго діда Штефана, а утак у єго няні¹³² Петра Росохи. Коли приходив дому, то уводно не було аби пруйшов без того, аби ми не подав руку та зазвідовав, што чиню, а раз ми дав файні зараз нові надраги та й бокончі, запусто ми дав, такий добрий був, ще наказав няньови сей, аби ми не раховав нічо, а у тот час за такі надраги та бокончі гія було служити поверх три місяці, а, може, і пув года.

А там у Трібушаньох була файна дівка Аксен'ка, донька Олекси Цибака, Олекси Каліки, як му казали, бо був паралізований на праву руку. Усі легіні дивилиса на ню, але сватати не сватали, бо Олекса був дуже бідний, на мав што дати дівці у віно, як казали у Трібушанах. Не сватали єй богачі, а за бідних она не хотіла йти, бо казала, што май легко жити із однов бідов, як із двома. Я много говорив із нев, бо кулько раз ня стрітит, тулько ня ушпіговує¹³³ про пана фішкариша, коли прийде дому, што май чинит, чи не звідовав за ню, та таке усяке, бо страх го

---

¹³² Няньо – батько.

¹³³ Ушпіговать – шпіонувати.

любила, та й ун єї, але яка із того хосна?..

Раз чуєме уddaєса Аксен'ка, та не за будь-кого, а й за Мігаля Штубея із Великого Бичкова. Хто не знов Мігаля? Всі, бо Мігаль був богач: мав свій двур¹³⁴ мав і свій гатер¹³⁵ та й коршму мав. Правда, не був такий молодий, був одовцем, але дітей не мав. Пубралиса, як тому ряд, удгуляли свадьбу, Аксен'ку Мігаль забрав до Великого Бичкова, а пан нотариш, коли приходить у Трібушани, такий супираний¹³⁶ ходит, кулько не реве¹³⁷ за нею.

Але через якийс час взяли жандарі Мігаля та заперли у темницю, не знаю яку біду накоїв, зайшов у якіс гешефти із жидами, а тоти пудкупили жудекиторя¹³⁸ і так Штубей зоперса у темниці. Реве Мігалько та просить Аксен'ку, аби продала, што видит, та аби найняла доброго фішкариша, бо ун не ужє у темниці, завісится, вадь сей заб'є нуж у серце.

Аксен'ка пушла до Рахова та найняла Дмитра Росоху, аби юй убрал чоловіка із темниці. Росоха чинив, што не чинив, пудплатив, пудкупив так, што у два тижні Мігаля пустили із темниці.

---

¹³⁴ Двур – господарство.

¹³⁵ Гатер – лісопилка.

¹³⁶ Супарний – сумний.

¹³⁷ Ревати – плакати.

¹³⁸ Жудекитор – суддя.

Радий Мігаль п'є та гуляє, всім платить, всіх честує, але не радовався довго, бо біда не ходить по дубах, а й по людьох... Якось здибався Мігаль із одним легінem, який дуже любив Аксен'ку та сватав єї, але она его не хотіла, та тот легінь таке наказав Мігалю, што Мігаль мало не обумлів. Може, того була і правда, што Аксен'ка зараз два тижні ночувала у фішкариша, а може й не була правда, хто знає. Кажут, што Мігаль ізкренцав у зуби, вдарив кулаком у стул і залаяв: «Бог би го побив! Покажу я єму, коли са Христос народит!»

Ніхто не знав, што того за слова. Тулько на Рузьдво люди дузналиса, што хотів Мігалько казати. На перший день Рузьдва, коли Дмитро із родинов та сусідами йшли на вечурню, ригнула ровта замаскованих легінью та почала жартувати, чупітати округ них, як ото чинять на Рузьдво чуфаки (колядники в масках). Люди сміються понужають чуфакам молодиць, дівчат, – гамір, а Дмитро зараз як закричит:

– Ой, люди, заттяли ня!

Люди стали, чуфаки розкочілиса, Дмитро лежит кровляний на снігу. Поклали го на сани, але не довезли дов коргазу¹³⁹ умер у дорозі.

---

¹³⁹ Коргаз – лікарня.

Пусто шукали, хто го муг убити. Там було много чуфаку, а Мігаль був і ун мижи людми, які йшли до церкви, бо прийшов на сята до тестя сей у гості.

Я про сес трафунок єм са дузнав пузно, уже поза нашов революційов, коли єм пушов на Окрайну, та ми приказавола сама Аксен'ка. Мігаль умер і ун, а она са уддала за одного шофера, чесний чоловік, я спав у них дві ночі.

КРИНИЦЯ З-ПІД КАМЕНЯ

На весь присілок Бабичове немає такого саду як у вуйка Росолюка.

— Такого саду май рап¹⁴⁰, — хвалився часто вуйко, бо в його саду кожне деревце мало свою історію — від молодих черешеньок майовок¹⁴¹ яких вуйко купив у Петрові на базарі до груші цукрянки, яку приніс пішки аж із самої Борші.

— А такої яблуні розмарянки, не найдеш на цілій Марамориш, бо єм приніс прищепу аж із самої Сербії, а такої, як ади сеся не знаю ци є в Романії — сібірянка. Жид Рувим приніс прищепу аж із Сіберії, коли вернувса дому поза войнов. Було і у него у керту¹⁴², але забравса у Паластину, керт продав, а яблоні пропали, шкода бо дуже файній керт мав, — зітхає вуйкою.

---

¹⁴⁰ Pap — найрідше

¹⁴¹ Майовки — сорт черешень.

¹⁴² Керт — сад.

— Бог коли злішив чоловіка із клеянки¹⁴³ та посадив 'го серед керту, ото так гія абу жив чоловік між деревами, та радувався і хвалив Бога, але проклята Єва тай гадина скусили чоловіка... А я собі туй поправді як у райському керту: припочіну у холодку, ізім грушку, вадь яблічко, нап'юса студеної водички, звернуса та слухаю, як щебечут потятка.

— А правда, що взимку вода у вашій криниці не мерзне? — питаю вуйка.

— Ні, дитино, не мерзне, бо есе вода теплиця, — уліті студена што аж вилиці скіплют, а у зимі тепла што аж пара іде з неї, але сесе не моя кирниця, я купив поле уд одного льопака, Кирниця уже була укопана, а кулько казок про сесю кирницю, але ти бізуну не знаєш хто ото є льопаки?

— Не знаю, вуйку, — відповідаю. Я й сама мала намір запитати його, але спочатку хотіла почути казки про кирницю.

— Ге, та удки тобі знати, ти ще молода. Льопаки ото люди што жиуют у Поляні, так ми їм казали давно льопаки, а они нам: гигаси, бо давно на полонині істрітилиса два учарі та зачали вадитися, а далі до буйки:

---

¹⁴³ Клеянка — глина.

«Як тобов раз льопну та са не узбераєш!» – каже учарь із Поляні.

«Доки ти мнов льопнеш я тобов гигну што тя у землю наб'ю дов гашника!» – розретивса і наш учарь.

Та так уд того часу ми їм кажеме льопаки, а они нам гигаси.

– А розкажіт, вуйку, про криницю! – попросила я його.

– Га, хто знає ци ото правда?.. А може й правда... Одні кажут, што давно, ще перед корели, бо коли напала корела на село та угибло зараз май бурше, як пувсела, туй дес недалеко жила одна бідна одовиця із малим хлопцем Дьюканчіком. У тот час дуже тяжко було за воду, як і теперъ, аді у літі люди аж із долу, із села ходять суди із повозками за водов, а тогди не було тої кирниці, та люди ходили, коли са усушит потук, Ронішора, ішли аж на Герен за водов. Копали бідалахи кирниці та колодязі, але пусто. Кажут што оден чоловік, шукав воду – копав кирницю, то туй то там, доки не на трафиф на котел із червонцями, та так са замуг, што аж у Сиготі собі купив двур, бо ото скоро було поза гайдуками¹⁴⁴. Поза тим на людей

---

¹⁴⁴ Гайдуки – опришки.

напало шукати комори¹⁴⁵ та ходили коплючі лісами, як ошилені, але не було чути, аби хтось найшов комору.

А одного разу, малому Дьоканчікові приснився Пінтя Добош. Так тогди люди казали, бо не знали добре. Пінтя ото був волошин, копітан, утік із войська, та са учинив гайдук. Ірігоре Пінтя, кажут му ще і Пінтя Вітязул¹⁴⁶. А Довбуш, ото був Олекса Довбуш, наш руский опришок, гуцул, але люди збили обі імня у одно та так казали і одному і другому – Пінтя Добош. Пробудився малий Дьоканчік та каже мамі своєю:

«Ой, мамуко, я снів Пінту Добоша, казав ми што там пуд тов великов плитов, што серед толоки запрятане золото».

«Сон – пердон!», махнула рукав одовиця.

А у нуч над другов п'ятницев, бо ото єму са приснив сон уночі над п'ятницев, ще каже своєй мамі:

«Но іще ми са приснив Добош Пінтя та казав што пуд плитов на толоці запрятане золото».

«Абес нікому не казав таке бо зачнут люди копати. Та не найдут нічо та тя проклянут, вадъ ще набю'т добре!», – запудила го.

---

¹⁴⁵ Комора – скарб.

¹⁴⁶ Вітязул – хоробрый.

Аж туй над третю п'ятницю, мали наново:
«Мамо, іще єм снив Добоша, та усе ото ми
казав што пуд плитов є золото.»

Но тогди єго мама ізубраласа, пушла до попа
та каже так і так:

«Ади, пане наміснику, муй малий уже у
третий раз над п'ятницев снис Пінтю Добоша, а
тот му каже што на толоці пуд каменем запрятане
золото».

Пуп подумав, подумав, а уттак ізкликав
куратору та їм каже так і так:

«Малому Дьоканчікови уже у третий раз, над
п'ятницев приснисва Пінтя Добош та му усе каже,
што на толоці пуд плитов є закопане золото, што
кажете чесні куратори, на сесе діло?»

«Та малий може бреше», – каже один.

«У дитини чиста душа без гріха, хто знає ци не
є правда?», – каже другий.

«А, як снив аж три рази тот самий сон, ото
знак велений, не фіглі», – указав май старший із
куратору.

Та уттак са договорили, аби копали, але
крадьки, як найдут золото аби не забрали уд них
пляші. А золото, одну часть дадут одовиці, а
решту на церковні келшиги, бо дано чесні були
люди, не як тепер стребили би оден одного за
крихутку золота. Три ночі копали куратори із

попом пуд плитов, на толоці, а на третий заранок у ямі пуд плитов штос заблищало пр місяцеви.

«Золото!», закрічали куратори, раді.

А пуп придививса май добре та каже:

«Ми нашли, май дороже діло як золото, ми нашли воду!»

I так уд тогди сес усий край має воду. Але скоро потому, один жид пудкупив нотариша, а tot му удпродав сесю дарабу толоки зовсім із кирницев, хоть ото була, як казали тогди царска земля. А жид жидом, заклав город, та непускав людей брати води, ай мусіли іти му удробляти за воду, по день, або хто мав маржину і по два дни на гуд. Але скоро поза тим завісивса жид, бо мав гондю, а злодії му обукрали усю марфу тай гроші, та са завісив. А уттак не знаю як там осівса tot льопак уд котрого я купив землю. Мав бурдей у земни укопаний та уліті пас маржину на толоці.

Сесе одна казка, а старий Пинтиш казав ми другу, ще май давню, што чув єй уд своєго діда Івана Кресала, хто знає коли ото було, бо ледви старого Пинтиша згадуют старі люди. Та Пинтиш казав, што колис були два браття, але не наші, а якіс темничарі што копали суль на Коштели у окні, може були волохи, а може турки, вадь мадяри. Бо там дуже усякого фелю народу

було. Та оти браття утекли уд пана, укraли коні та утекли, жили лісами, як опришки. Крали уд людей што могли, але тулько аби мали істи, не розбивали, як другі злодії. Та один із них раз надбилив на толоку, а там найшов колибу із ватагом у нюй, та каже тому:

«Дай ми сего барана, аbih го зарізав, бо ади іде зима та немаю што істи.»

«Не годен єм ти дати барана, бо не є муй, ади даю ти бербеницю бриндзі.»

А tot ні та ні лиш «Дай ми барана, та дай ми барана!», і так зачалиса гиршкати, tot із загоряча утяг піштоль, бо мав і зброю коло себе, та застрілив ватага. Та на єго біду надийшов і єго брат та звідує:

«Зашто єс пролив невнинну кров, чім ти завинив сес руснак?»

«Та ади каже, не хотів ми дати барана.»

«А ти за одного барана єс убив чоловіка, но уд нині ти міні не брат!», – та узяв го та заязв до явора, а сам переказав, аби старші, пуліція, вадь жандарі, яка вже тогди була команда, ішли за ним бо убив чоловіка. А tot ревав та просив го, аби го роз'язав, вадь аби го убив.

«Я не пудойму руку на брата, але сокотялу мусиш дати, неборе, бо так Бог лишив на світі закон – душу за душу».

Так оставса tot та ревав цілу нуч, а рано коли го арештували, із пуд плити, што була коло явора потекла вода, як бих казав тулько наревав, што са учинив зворик із водов, а люди уттак укопали кирницю. А хто знає кулько у тум правди, бо люди люблять казковати про усяке, але головне є што, ади мают воду, усий крає має воду.

МІЙ ДІДУСЬ – ДОБРОВОЛЕЦЬ МИХАЙЛО ТРАЙСТА

Мій дідусь, вісімдесятисемирічний ветеран Другої світової війни сержант Трайста Михайло гордиться тим, що він останній з добровольців Верхньої Рівни.

Про те як пішов у добровольці, про фронт, про своє поранення і повернення додому він розказує:

«Було нас 28 добровольців, ми справді пішли добровільно на фронт, так би мовити, були першою

серією, а решта... були примушенні, їх силоміць забрали на фронт і теж добровольцями зарахували.

Багато з нас не повернулося, інші повернулися каліками, контуженими і важко раненими, – зітхаючи розповідає. – А нас обдурили. У село прибув червоноармійський офіцер і доручив

кільком «гардіштам» шукати хлопців, які б хотіли пійти добровільно на фронт. Спочатку вони обманювали нас, що ніби не поведуть на фронт, а будемо панами в селях, крізь які пройшов фронт. А вже потім брали насилу, хлопці втікали, ховалися, але їх ловили та вели.

Того '44 року була дуже гарна, довга, тепла осінь, няньо вівчарив у полонині, а я господарював вдома з меншими братами. У мене було чотири молодших братів і три сестри. Я покосив отаву і зібрав все з поля та ниви, а коли няньо прийшов з полонини, почав сварити мене чому я зібрав кукурудзу, бо прийдуть руські солдати та заберуть, і так щоднини сварив мене та гриз, поки я вирішив піти у добровольці.

І так «гардішт» Лаврюк Павел зібрав нас, 28 добровольців, і повів через Стижерет та Ясінник у Поляну Дорогою ми мусіли марширувати у колоні, як солдати. У Поляні ми перейшли через Тису і він повів нас до Трибушан, де передав військовим, які повезли нас грузовиками до Сигітської Комори, де ми переноочували. А звідти другого дня вранці повезли нас до Солотвини. В Солотвині ми навантажили грузовики міхами з сіллю і вирушили далі до Хуста, звідки нас повезли далі возами, від села до села, поки дійшли до Свальова, де таки того вечора, хочай

були змучені після такої довгої дороги, почали навчання, пізнання військових чинів, а другого дня почали військову муштру. Два тижні ми були в нашему одязі, в якому виришили з дому, а опісля нас зодягли у військові форми, це нас дуже обрадувало всіх, бо військовий одяг був новий.

Ми скоро вивчили все, що нас учили, а головно стріляти, розбирати зброю, для нас все те було дуже цікавим. А старшина, який нас вчив, коли приходив у контроль капітан роти Карасьов, чи командир батальйона капітан Корнелов, то скаржився на нас буцімто ми нічого не вміємо і йому важко нас учити, а ті весь час повторяли йому: «Нада учіть! Нада учіть!». А коли відходили, то ми сиділи, курили і розмовляли про всяку всячину, не муштрували нас, як інші старшини своїх рекрут.

Одного ранку прибуло багато військових грузовиків, правда, нам не казав ніхто нічого, але кожен з нас знати добре, що це по нас прийшли, щоб відвезти на фронт, і через два дні так і сталося. Нас повезли на фронт. Я був у грузовику, який ішов попереду, шофер наче був сліпим, або п'яним, бо повів грузовик через підірваний снарядами міст, але ми закричали і встиг зупинити, та, розвертуючись, перекинув

грузовик, трохи бракувало, щоб нас всіх не повбивав.

Якось ми поставили грузовик на колеса і повіз нас до Січовців, де мене було призначено на кухню допомагати куховарам варити їду. Я дуже зрадів цьому, та моя радість була короткою, бо через чотири дні прийшов наказ, що маємо ступати у першу лінію фронту. Нам дали нові автомати, яких ми чистили від масла, йдучи дорогою до першої лінії. Вечором ми дійшли під один великий ліс, по той бік якого були німці. Там нас поставили в лінію на відстань десять ступнів один від іншого і ми рушили вперед, поки нас не замінили інші, а ми зупинились відпочивати та відпарити одяг. На фронті парили одяг над залізними бочками з кип'ячою водою, треба було дотримувати білизну чистою, бо кожного ранку перевіряли ошийки, а якщо в когось знайшлася блоха чи вош, то скоро брали і вели на дезінфекцію. І так ми йшли з фронтом уперед спокійно, що я навіть і дивувався – що то за фронт?..

Сиди собі два-три дні, відпочивай, а потім знову у першу лінію і вперед. Та той спокій скоро закінчився і ми переконалися на власній шкірі, що значить фронт, який то спокій.

РІЗДВ'ЯНИЙ «БЕТЛЕГЕМ» «КОЛЯДА» СЕЛА ВЕРХНЯ РІВНЯ

(Одне з найбільш яскравих та цікавих явищ, зараз чи не у всіх християнських народів Європи, – це один з видів фольклорного театру, а саме народний театр-вертеп.

В українців відомий під назвою вертеп, бетлегем (від Вифлаєма, місця народження Ісуса Христа), яселки, райок; у росіян – петрушка, у білорусів – батлейка, осталейка, яселка, вяртеп; у поляків – шопка, у чехів і словаків – бетлем, угорців – бетлегем, німців – Кріппендарштелунг, румунів – бетлехемул (віклеймул) і.т.д.

На Мароморщині вертепи (бетлегеми), відрізняються від села до села. Тут подаємо верхньорівнянський вертеп, який в Роні, називають «колядою», яку організує (збирає) старший пастир (дідо), два-три тижні перед Різдв'яних Свят, щоб учасники мали час робити

реперіїї, роздобути костюми і вивчити колядки.

Починаючи від опівночі Святого Вечора, протягом трьох днів Різдва, «колядка» треба щоб обійшла все село, заходячи до християнських хат, які радо «приймають коляду» Останнім часом число тих що приймають коляду, зменшилось, так само як і хлопців, які йдуть в коляду. Колись в Роні були по дві-три коляди. Частину грошей «заколядованих» старший пастир ділить поміж учасниками коляди, а решту дарує до церкви).

ШІЙОВІ ОСОБИ:

1-й ангел
2-й ангел
Старший пастир (дідо)
1-й пастир
2-й пастир
3-й пастир
4-й пастир
Ірод-цар
1-й цар
2-й цар
3-й цар
Книжник (жид)

(Входять ангели і ставлять на стіл бетлегем, у формі церкви, побудований з дерева, обліплений різними кольоровими паперами.)

1-й ангел. Слава днесь народженному Христу! Прынеслысме вам веселу новыну што у Віфлеемі народыуса Ісус Христос із Пречістої Дівы Марії!

2-й ангел. Любезны друже! Мы есю новыну возвістылы вірным пастырям колы оны твердо заснулы, як ёх зкорняєме тым разом їм заспіваєме Слава Вовышньому Богу!

1-й, 2-й ангели (співають).

Слава Вовышньому Богу
І на землы мыр,
Во человіці благословеніе!

(Входять пастирі).

1-й пастир. Слава днесь народженному Христу! Што есе за пісня така дуже мыла што ня збудыла?

2-й пастир. Сам не знаю што за чудо, што за дыво?

(звертається до старшого пастиря)

Хіба тебе старенького запытаю.

Старший пастир. Сынови пастырі! Міні бы довго подуматы што за чудо, што за дыво?

1-й пастир. Любезный старенький! Мы ныні дывну пісню услышалы, колысме овечки заверталы, страх нас нападау – дрыжачісме ходылы, а што із сего буде, хіба тебе старенького запытаеме?

Старший пастир. Любезный муй сыну! Я так думаю, за тот спів незабиваю, бо з неба велькым голосом заспівалы але штос веселого буде, я так собі думаю.

3-й пастир. Любезный старенький! Я дуже са того співу бою, а што із намы буде я сам не знаю, хіба тебе старенького запытаю?

Старший пастир. Ты сыну не знаєш што говорыш! Яка веселость може буты мыжы намы? Выдыш што 'сме настрахані. З страху стояты не можу серце у мені б'еса, спокою не маю, я ще у своїй старосты таке не памнятаю!

4-й пастир. Скрыимеса братя докы сес страх перейде, а уттак са вернеме до нашого стада!

3-й пастир. Брате наш мылый пусте ты говорыш, перед страхом Божым скрытыса не можеж, бо сес страх недовго держыт, настане веселустъ, выдыш овечки наши веселятса і мы са веселім!

Старший пастир. Ви са можете веселыты, бо я старый веселытыса не можу, з страху тікав бем та недовыжаю, але штос веселого буде я собі так думаю!

3-ий пастир. Любезный старенъкий! Мы ныні, а ні подуматы не годні, які гарні пісні ангелы Божі заспівалы, тым часом було видно світlostі і звізу ясну.

4-й пастир. Дармо нас брате утішаєш, бо мы сего страху боїмесь. Выдыш світlostі перед собоу, як і пресвітlyх незнакомых мужів.

2-й пастир. Не буйтеса тых мужів, бо ото ангелы Божі нам прынеслы веселу новыну!

1-й, 2-й ангели (співають).

Небуйтеса пастырі, пастырі
Радусть нам са звіщає,
І Бог нам зродыуса,
Хрыстос Бог воплотыуса
З Дівы пречістої Марії
У Віфлеемі Алелуя!

4-й пастир. Час бы нам са вертаты до нашого стада!

Старший пастир. За мнов сынови ступайте і шукайте поселаных ангелов, бо туй ясна звізда путь показуе!

2-й пастир. Любезныій старенъкый! Шкода нам са вертаты із голымы рукамы, берім із собою якіс подарункы.

1-й пастир. Я файного баранка!

2-й пастир. Я файну ягныцю!

3-й пастир. Я грудку сыра!

4-й пастир. Я грудку масла!

Старший пастир. А я старенъкый... одну пісню заспіваєме новонародженному Христу – «Христос раждаєтса!»

Співають всі.

Христос раждаєтса славіте,
Христос со небеса зрящіте,
Христос на земль возносітеся,
Пойте Господевы вся земля
І веселієм воспойте людіє
Яко прославытса!

4-й пастир. Час бы нам са вертаты до нашого стада, бо наше стадо саме пасетса, прыйдуть вовцы та нароблят шкоды!

3-й пастир. Брате наш мылый нестрахайса овечкамы, бо наше стадо без шкоды буде.

Старший пастир. Сынови пастырі, ныні трепещіт! Трон Іроды, новонародженыі царь

ізвалыв гордого Іроды і услободыу ізраїлских
уд поганых вір!

(Входить Ірод-цар з шаблею в руці).

Ірод-цар. Здрастуй! Я, Ірод-царь! Самодыш
володар! Галылэй, Палестыні царь! Пудомнов
уся Палестына дрыжыт!

(тупае ногою)

Ізраїлский муй трон, збудованый на костах
ізраїлских, котрый міні сылу дає! Я го можу
істрембыты! Бо я нікого са небою, тулько Аугуста
Чісаря! Бо зо мнов ані сам чорт не порадыт! Бо я
кого хочу уб'ю, кого хочу помылую, хрестяням
мылосердя не даю!

(Входить 1-й цар).

1-й цар (*витягае шаблю і вдаряе нею об шаблю Ірода*). Слава днесь народженому! Де са
народыу царь Іудейский? Мы го увыділзы далеко
на востоці!

Ірод цар. А хто такый цар царствує?.. Ты не
знаеш што я Ірод-царь царствую у Галылэй
Палестыні царь?!

1-й цар. Ты Іроде лютый пане, по таоему са
нестане! Бо Христос царь сего світа, буде жыты
по усі літа!

*(Входить 2-й цар, вдаряе шаблею поміж
шаблі Ірода та 1-го царя).*

2-й цар. Слава днесь народженому Хрысту!

Звізда породыла царя, спішіте ко вертепу, ліво, смірно і злато! Обратылысме са до тебе Ьроде царю, на пораду повернулысме! (*ховають шаблі*)

Ірод-цар. Радо вас прыйму і пораду вам дам!
(*Входить 3-й цар*).

3-й цар. Слава днесъ народженому! Мы тры царі прыйшли з далекого востоку, аж за звіздоу, аж до самого Єрусалыма і дозвідалыса што туй Ьрод царь царствує, і тебе са Ьроде зазвідусме – де са народыу царь юдейскій?

Ірод-цар. Кныжныка ізраїлскаго потребую!
(*Входить книжник з книгою в руці*).

Книжник. Ясный великоможный Ьроде царю, за што я тебе слухаты маю?!

Ірод-цар. Скажы міні добродію цы не є у вашых кнігах, у вашых пысьмах має буты напысане де са народыу царь юдейскій?

Книжник (*разгортас книгу*). Наші кнігы пророка Ісая так пысалы: «Ты земне юдова нічім не менша – прыйде із тебе вождь который спасет ізраїля!» Ясный великоможный Ьроде-царю, царь юдейскій са народыу у Віфлеемі!

Ірод-цар. Ідіт у Віфлеем і розпытаіте про дітя новонароджена што бых мы са ішли ёму поклоныты!

(*Пастырі підступаютъ до бетлегему*).

4-й пастир. Час бы нам са вертаты до нашого стада!

Старший пастир. За мноу сыновы ступайте і поклонімоса новонардженому Хрысту!

1-й пастир (кланяючись). Ісусе, прыймы народженыи Хрысте, муй сес дарунок, серце моє чисте благословеням Твойым благословыня!

2-й пастир (кланяючись). Дай міні што я прошу народженыи Хрысте, прыймы муй сес дарунок, серце моє чисте благословыня.

3-й пастир (кланяючись). Прошу на ласку Откупытеля, прыймы муй сес дарунок за который тя прошу спасеніє.

4-й пастир (кланяючись). Незабудь за мене дітятко новонароджене, котре-с діви вопплотылоса, дай міні благодаты най перейду спасеніє твоє!

Старший пастир (кланяючись). Народженыи Хрысте лежучі во плоті, яко царі народыusa между скотынамы, молю тя прыймы муй сес дарунок за который тя прошу спасеніє моє!

Книжник (кланяючись). Ісусе солодкий, щастя моє жъжня, як красно спочіваеш на отуй соломі обыймы ня муй любезный, дай міні што я прошу, бо я книжнык-фарысей, у Бога вірую, у ізраїлской вірі постоянный буду уд ныні і до віка.

(Царі підступають до бетлегему).

3-й цар (кланяючись). Чудно нам як са народыу царь между скотынамы, ідім поклон oddайме, дары наші oddайме і обыйдім Ьрода у Єрусалымі!

1-й цар (кланяючись). Народжений царю, мы з далекого краю прыйшлыме ты поклон даты, прыймы муй сес дарунок і благословы ня благословеніем твойм!

2-й цар (кланяючись). Я ты поклон дам народжены Хрысте, прыймы муй сес дарунок і благословеніем твойм благословыня!

1-й ангел (кланяючись). Показуйме друг другу сторону, што бы до Ьрода не повернуты!

2-й ангел (кланяючись). Бо Ьрод безбожный хоче зле зробыты дітя народжене хоче істребыты!

3-й цар. Послухайме розказ ангелскій і обыйдім Ьрода у Єрусалымі!

1-й цар. Мы пообіцялы до Ьрода неповернуты, за што сміхом Ьрод остане, і Єрусалым обыйдеме!

Старший пастир. А я з пастырямы одну гарну пісню заспіваєме, а уттак са вернеме до нашо стада.

(Всі разом колядують колядку, яку замовить господар дому).

Старший пастир. Хрестеяны добрі, вы русыны чесні у котрый есте нас ласкаво у свуй дом прыйнялы, желаєме вам што бы вам май потреба, што бы вам дау Господь Бог із высокого неба, най Бог даст усім вам і вашым діточкам щастя здоровля, ще най малым онукам, славіте Бога прыдвічного, на многая і благая літа, многая літа!

(Выходять співаючи, пастірі стукають палицями, на котрих прив'язані дзвінки.)

«Бувай Газдо здоров дому,
Бо мы йдеме у дорогу,
З намы Бог, з намы Бог!

Бо мы бурш са невернеме,
На другой гуд ще прийдеме,
З намы Бог, з намы Бог!»

Зміст

Дебют і відмінність в молодої авторки	5
Де біб та вода, там нема голодá	7
Біб і риба	9
Як старенька біб жувала	11
Як дідусь із внуком галушки їли	13
Як мій дідусь кулемшу варив	16
Кулемшу саму стешу	19
Страшні лісоруби	20
Хто не робить – той не єсть	22
Голка і кіт	24
Дідусові чоботи	26
«Ой іграйте, чізми мої!»	28
Болотняникові чоботи	30
Вода водою, а жона жоною	33
Скарби з-під кам'яних брил	36
Стіл без хліба – пуста дошка	38
Про нечисту силу	41
Вовкуни	43
Лісні	45

Острій камінь	48
Лоці Жбирь	50
Страшні фіглі	56
Кондаш і чортік	64
Тета Ціліїха	72
Бухенька пуд Гутов	73
Бачійові шпірники	77
Чорт у дзвони, а дідько в клепало	80
Душа у дзеркалі	84
Бербениці з грішми	90
Вуйко Василь Росолюк	94
Чарівна ікона Марії Копилихи	96
Рубай шабле, коли балто!	101
Люди, горит!	103
Мадярське право	105
Губаш	110
За гроші ні бесіди	114
Фасульки дробенькі, ізваряться скоро	119
Товариш Михайло Попович	123
Різдвяна розправа	129
Криниця з-під каменя	134
Мій дідусь – доброволець	
Михайло Трайста	142
Різдв'яний «бетлегем» («колядка»)	
села Верхня Рівна	146

**«Ой давніми годами
жита са родили,
сусіди са навиділи,
брраття са сходили.**

**А нинішними годами
жита са не родять,
сусіди са ненавидять,
браття са несходять...»**

Aleksandra-Larisa Traista
Din scrierile lăunricului
Editorial RCR Editorial
București - 2014

ISBN 978-606-8300-79-5

9 786068 300795